

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

เอกสารวิชาการฉบับนี้ เป็นการนำเสนอเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก ตัววัด และเป้าหมาย

การกำหนดเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กทั้ง 29 ตัวชี้วัด อาศัยแหล่งที่มาสำคัญ 2 แหล่ง คือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs) หรือ จปฐ. อันเป็นความจำเป็นขั้นต่ำสุดที่บุคคลควรมี หรือควรจะเป็นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งในช่วง พ.ศ.2540-2544 ประเทศไทยได้กำหนด เครื่องชี้วัดสำหรับความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ไว้ทั้งสิ้น 39 ตัวชี้วัด (ในปี 2545-2549 จะปรับเหลือ 37 ตัวชี้วัด) จึงได้นำแนวความคิดนี้เป็นฐานเบื้องต้นในการกำหนดเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

2. จากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 หมวด 4 ว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก มาตรา 44 ถึงมาตรา 52

วิธีการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องชี้วัดดังกล่าว ผู้ศึกษาเริ่มต้นด้วยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดในเรื่องคุณภาพชีวิต กฎหมายคุ้มครองแรงงาน และปัญหาแรงงานเด็ก กับกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี (Key Informant Group) โดยมีลำดับขั้นตอนสำคัญคือ เมื่อรวบรวมข้อมูลจากเอกสารได้แล้ว ก็ได้ยกร่างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก จากนั้นได้อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับความจำเป็นขั้นพื้นฐานกับข้อบัญญัติว่าด้วยการใช้แรงงานเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ดำเนินการยกร่างเครื่องชี้วัดแรงงานเด็ก ทั้งในส่วนที่เป็นมาตรฐานคุณภาพชีวิต ตัววัด เป้าหมาย จากนั้นได้นำร่างเครื่องชี้วัดไปนำเสนอต่อกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี (ซึ่งกระทรวง ฯ ได้แต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการและคณะทำงานรวม 2 คณะให้ทำหน้าที่ให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ)

เมื่อผ่านการพิจารณาและตกลงในกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดีแล้ว ได้ปรับปรุงและนำไปทดสอบความน่าเชื่อถือ โดยทดลองนำไปใช้สำรวจคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก ใน 15 จังหวัด ที่มีการใช้แรงงานเด็กค่อนข้างหนาแน่น

เครื่องชี้วัด ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็กในมิติต่าง ๆ และตัวชี้วัด ประกอบด้วย 3 หมวด 29 ตัวชี้วัด ดังนี้

หมวดที่ 1 ได้รับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ สังคม และไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน เครื่องชี้วัด ได้แก่

1. มีภาวะโภชนาการที่ดีตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
3. มีเวลาออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง
4. มีเวลาพักผ่อนนอนหลับอย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง
5. ได้รับการส่งเสริมให้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ หรือสูงกว่าภาคบังคับ หรือเรียนต่อเพื่อเพิ่มทักษะด้านอาชีพ
6. มีเวลาพักผ่อนโดยการทำกิจกรรมนันทนาการ
7. ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง การปกครองตนเอง และการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
8. มีความรู้พื้นฐานด้านการเมือง การปกครอง หน้าที่พลเมืองตามกฎหมาย และกฎระเบียบต่าง ๆ
9. มีความรู้ในขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไทย และได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ
10. ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัว หรือถ้าไม่ได้อยู่กับครอบครัวต้องมีการติดต่อกับครอบครัวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
11. ไม่ถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจหรือล่วงเกินทางเพศจากนายจ้าง หรือบุคคลอื่น และไม่ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ทำงานจากนายจ้าง

หมวดที่ 2 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เครื่องชี้วัด ได้แก่

12. ก่อนทำงานเคยได้รับข้อมูล ข่าวสาร ในเรื่องของแรงงานเด็ก แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา และอื่น ๆ อย่างน้อย 1 ครั้ง
13. ก่อนทำงานจะต้องได้รับความรู้อันเป็นการเตรียมคุณสมบัติขั้นพื้นฐานทักษะทั่วไป นิสัยและจริยธรรมในการทำงาน
14. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพในสาขาต่าง ๆ
15. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพในสาขาอาชีพต่าง ๆ อย่างน้อย 30 ชั่วโมง

16. ก่อนเข้าทำงานต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเอง ให้ปลอดภัยจากการทำงานประเภทต่าง ๆ
17. ในระหว่างการทำงาน ต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อยกระดับฝีมือแรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง รวมระยะเวลาที่ฝึกอบรมไม่ต่ำกว่า 30 ชั่วโมง โดยนายจ้างไม่ถือเป็นวันหยุดงาน และจะต้องจ่ายค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานปกติ

หมวดที่ 3 การได้รับความคุ้มครองด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม มีเครื่องจักรได้แก่

18. มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์
19. ไม่ทำงานซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายกำหนด
20. ไม่ทำงานในสถานที่ต้องห้ามตามกฎหมายกำหนด
21. มีการหยุดทำงานอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน
22. ไม่ใช้เวลาในการทำงานเกิน 6 ชั่วโมง / วัน
23. แรงงานเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ จะต้องไม่ทำงานในวันหยุดทำงานล่วงเวลา ทำงานในระหว่าง 22.00 น. ถึง 06.00 น.
(เว้นแต่เป็นการแสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่น ซึ่งต้องให้มีเวลาพักผ่อนพอสมควร)
24. ได้รับค่าจ้างในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ
25. ได้รับค่าจ้างเต็มจำนวนตามที่ได้ตกลงกันได้
26. สถานประกอบการที่มีแรงงานเด็กต้องมียาและเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ตามที่กฎหมายกำหนด
27. สถานที่ทำงานของแรงงานเด็กต้องมีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม มีห้องน้ำ ห้องส้วมตามที่กฎหมายกำหนด
28. ในกรณีนายจ้างจัดที่พักอาศัยให้ ที่พักอาศัยต้องเหมาะสมเป็นไปตามกฎหมายที่อยู่อาศัย
29. การทำงานของแรงงานเด็กในสถานประกอบการ ต้องมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากการทำงาน

สำหรับเป้าหมายการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กนั้น ในส่วนที่เป็นตัววัดที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนด เป้าหมายให้ต้องปฏิบัติให้ครบถ้วน (100 %) ส่วนตัวชี้วัดอื่น ๆ กำหนดเป้าหมายไว้ขั้นต่ำ ร้อยละ 50

ส่วนเครื่องมือที่จะทำให้ทราบว่าพื้นที่ใด มีแรงงานเด็กที่มีคุณภาพชีวิตในระดับใด มีจำนวนร้อยละเท่าใด เมื่อเทียบกับเป้าหมาย ได้เสนอให้ใช้แบบสำรวจข้อมูลคุณภาพชีวิต (แบบ 1) แบบประมวลผล (แบบ 2) และแบบเทียบเป้าหมาย (แบบ 3)

วิธีการนำไปใช้ประโยชน์นั้น หากพื้นที่ใดต้องการทราบว่าแรงงานเด็กในสถานประกอบการมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับใด มีจำนวนเท่าใด เมื่อเทียบกับเป้าหมายให้ใช้แบบสำรวจ (แบบ 1) ไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายคือ แรงงานเด็กที่อายุ 15 – 18 ปี สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล แบบ 1 ชุด ต่อ 1 คน จากนั้นนำมารวมกันโดยใช้แบบประมวลผล (แบบ 2) ซึ่งเป็นผลรวมทั้งจังหวัดหรือเขตพื้นที่ เมื่อประมวลผลลงแบบ 2 แล้ว ให้เปรียบเทียบกับเป้าหมายในแบบ 3 เมื่อทำได้ครบขั้นตอน จะทำให้ทราบว่าแรงงานเด็กในจังหวัดหรือในพื้นที่ที่มีคุณภาพชีวิตระดับใด ต่ำหรือสูงกว่ามาตรฐานเพียงใดในแต่ละเรื่อง และมีจำนวน (แรงงานเด็ก) เท่าใด เมื่อเทียบกับเป้าหมาย

การทราบว่าข้อมูลคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก โดยอาศัยเครื่องมือชี้วัดแรงงานเด็ก จะทำให้การกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการหรือยุทธศาสตร์ การพิทักษ์ปกป้องส่งเสริมและพัฒนาเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างการเรียนรู้ จิตสำนึก และการตระหนักถึงความรับผิดชอบที่จะต้องร่วมกันพัฒนาแรงงานเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อเป็นแรงงานที่มีคุณภาพในอนาคตต่อไป วิธีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยอาศัยเครื่องมือชี้วัดจะเป็นยุทธศาสตร์ใหม่เพิ่มขึ้น นอกเหนือจากกฎหมายคุ้มครองแรงงาน กล่าวคือเป็นการใช้มาตรการทางสังคมแทนที่จะใช้มาตรการที่เข้มงวดทางกฎหมายด้านเดียว

การมีมาตรการทางสังคมควบคู่กับมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวด จะช่วยให้ปัญหาแรงงานเด็ก ได้คลี่คลายลงได้อย่างรวดเร็ว

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของเรื่อง

1. สภาพปัญหาแรงงานเด็ก

1.1 แรงงานเด็ก คือแรงงานที่ด้อยอำนาจต่อรองมากที่สุดในสังคม ปัญหาแรงงานเด็ก เป็นปัญหาที่มักเกิดขึ้นในสังคมของประเทศที่กำลังพัฒนา ที่ผ่านมากการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก ของหลายประเทศประสบความสำเร็จ ในขณะที่บางประเทศยังไม่คืบหน้า อย่างไรก็ตามบทเรียน จากประเทศที่ประสบความสำเร็จได้ชี้ชัดว่า หากรัฐบาลมีนโยบายที่จริงจังในการแก้ไขปัญหา และใช้วิธีคั่นกำไรทางเศรษฐกิจให้สังคม ในรูปแบบของสวัสดิทางการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพ ชีวิต ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการทางสังคมที่ต่างจากการเข้มงวดทางกฎหมาย จะเป็นวิธีที่สามารถลดปัญหาแรงงานเด็กไปได้มาก รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกให้แก่สถานประกอบการที่มีการ ใช้แรงงานเด็กให้รับผิดชอบต่อคุณภาพชีวิตของเด็ก จะเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่จะช่วยให้ ปัญหาแรงงานเด็กได้คลี่คลายลดความรุนแรงลงไป

1.2 ในประเทศไทย การพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ที่ผ่านมามีทศวรรษ ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมากในการดำรงชีวิตระหว่างคน ในสังคมเมืองกับคนในชนบท ประชาชนในชนบทที่ยากจนต้องการหางานดำรงชีวิตด้วยการดิ้นรน พึ่งตนเอง ทางเลือกหนึ่งเพื่อการอยู่รอดหรือเพื่อแสวงหาหนทางดำรงชีวิตที่ดีกว่าก็คือ การอพยพเข้ามาเป็นแรงงานในเมือง ขณะเดียวกันการเติบโตและการแข่งขันด้านอุตสาหกรรม ทำให้สถานประกอบการขนาดเล็กต้องการลดต้นทุนด้วยการว่าจ้างแรงงานราคาถูก แรงงาน เด็กจึงเป็น " อุปทาน " (Supply) ที่เข้ามาตอบสนอง " อุปสงค์ " (Demand) ของตลาดแรงงาน ราคาถูก ปัญหาการใช้แรงงานเด็กจึงอุบัติขึ้นและมีความรุนแรงของปัญหาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะใน เรื่องของการทารุณทำร้ายเด็กของนายจ้าง การใช้แรงงานเด็กอย่างผิดกฎหมายและปราศจาก ความเมตตาและความเป็นธรรม

1.3 ปัญหาการใช้แรงงานเด็กในระยะหลังเป็นที่สนใจของประชาคมโลกมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเวทีการค้าระหว่างประเทศได้หยิบยกการใช้แรงงานเด็กมาเป็นข้ออ้างในการ ดำเนินการกีดกันทางการค้า โดยถือว่าประเทศที่มีการใช้แรงงานเด็ก เป็นประเทศที่เอาเปรียบ ประเทศอื่นทางการผลิตและละเมิดหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประเทศไทยจึงเป็นประเทศ หนึ่งที่ถูกรวบยกขึ้นมาโจมตี รวมทั้งในการประชุมองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ประเทศไทย

ก็ถูกดำเนินจากคณะกรรมการติดตามการปฏิบัติตามมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ เกี่ยวกับ การดำเนินการของรัฐ ในกรณีที่พบว่ามีการใช้แรงงานเด็กอย่างผิดกฎหมายและไม่เป็นธรรม

2. โครงสร้างแรงงานเด็ก

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ได้กำหนดอายุขั้นต่ำที่จะอนุญาตให้เด็ก ทำงานได้ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี อย่างไรก็ตามผลการสำรวจแรงงานเด็กของสำนักงานสถิติ แห่งชาติ พบว่า ยังมีการใช้แรงงานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่เป็นจำนวนมาก (สำนักงานสถิติ แห่งชาติ : 2541)

ในรายงานเรื่อง แรงงานเด็กของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ดังกล่าวได้พบประเด็นที่ น่าสนใจเกี่ยวกับแรงงานเด็กดังต่อไปนี้

2.1 เด็กที่ทำงานและไม่ได้เรียนหนังสือ

แม้ว่ารัฐบาลมีนโยบายให้เด็กจบการศึกษาภาคบังคับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น แต่จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2540 ได้พบว่ามีเด็กกลุ่มอายุ 13 - 14 ปี ที่ไม่ได้เรียนประมาณ 213,861 คน หรือประมาณร้อยละ 9.5 ของเด็กวัยนี้ทั้งหมด ในจำนวนนี้เป็นเด็กที่ต้องทำงานจำนวน 103,575 คน หรือร้อยละ 48.4 เด็กชายที่ทำงานและไม่ได้เรียนหนังสือมีมากกว่าเด็กหญิงคือร้อยละ 49.0 และร้อยละ 47.6 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มอายุ 15 - 19 ปี ซึ่งถือเป็นเยาวชนที่ ไม่ได้เรียนหนังสือ มีจำนวน 2.3 ล้านคน ที่ต้องทำงานมีมากถึง ร้อยละ 72.7 และเป็นเพศชายที่ทำงานมากกว่าเพศหญิง คือร้อยละ 79.3 และร้อยละ 65.5 ตามลำดับ

2.2 ระดับการศึกษาของเด็กที่ทำงานและไม่ได้เรียน

เมื่อพิจารณาการศึกษาของเด็กกลุ่มอายุ 13 - 14 ปี ที่ทำงานและไม่ได้เรียนพบ ว่าเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ประมาณร้อยละ 83.9 ส่วนกลุ่มอายุ 15 - 19 ปี สำเร็จระดับประถมศึกษา มีประมาณ ร้อยละ 61.2 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นประมาณ ร้อยละ 23.9

2.3 ลักษณะงานของเด็กที่ทำงานและไม่ได้เรียน

เด็กกลุ่มอายุ 13 - 14 ปี ที่ทำงานและไม่ได้เรียน เป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 46.0 โดยส่วนใหญ่ทำงานเป็นผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือน และทำงานไม่ต่ำกว่า 50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนที่เหลือนอกเหนือจากนี้ของเด็กลำนี้ ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

ประเภทอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานเด็กมาก ได้แก่สาขาอุตสาหกรรมหัตถกรรม ร้อยละ 17.5 สาขาการก่อสร้าง ร้อยละ 16.9 สาขาพาณิชยกรรม ร้อยละ 10.6 และสาขาบริการร้อยละ 9.1 ซึ่งการทำงานในแต่ละสาขานอกภาคเกษตรกรรม ส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างเอกชน ยกเว้นในสาขาพาณิชยกรรมซึ่งส่วนมากทำงานเป็นผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบว่าประเภทอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานเด็กที่ไม่ได้เรียนตั้งแต่ 50 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์ ได้แก่สาขาพาณิชยกรรม การก่อสร้าง และการบริการ ตามลำดับ

สำหรับกลุ่มอายุ 15 - 19 ปี ที่ทำงานและไม่ได้เรียนมีประมาณ 1 ใน 3 ที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม และส่วนใหญ่เป็นผู้ช่วยธุรกิจของครัวเรือน และทำงานไม่ต่ำกว่า 35 ชั่วโมงขึ้นไปในสัปดาห์ ส่วนการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมที่มีสัดส่วนสูงได้แก่ สาขาอุตสาหกรรมหัตถกรรม ร้อยละ 26.4 สาขาพาณิชยกรรม ร้อยละ 13.2 การบริการ ร้อยละ 11.4 และการก่อสร้าง ร้อยละ 10.4 โดยการทำงานในทุกสาขาเหล่านี้ ส่วนใหญ่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างเอกชน ประเภทอุตสาหกรรมที่เด็กกลุ่มเหล่านี้ส่วนใหญ่ทำงานตั้งแต่ 50 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์ ได้แก่ การก่อสร้าง และอุตสาหกรรมหัตถกรรม

2.4 เหตุผลที่ไม่ได้เรียนของเด็ก

เมื่อพิจารณาเหตุผลที่ไม่ได้เรียนหนังสือในปีการศึกษา 2539 พบว่าเด็กอายุ 13 - 14 ปี ที่ไม่มีทุนทรัพย์เรียนมีมากถึงร้อยละ 49.3 รองลงมา คือเด็กไม่สนใจเรียนหนังสือ ร้อยละ 17.3 และเป็นเด็กที่ทำงานหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวร้อยละ 12.2 เด็กหญิงที่ไม่ได้เรียนเป็นเพราะขาดทุนทรัพย์มีมากกว่าเด็กชาย คือร้อยละ 56.9 และร้อยละ 43.9 ในขณะที่เด็กชายที่ไม่สนใจเรียนมีมากกว่าเด็กหญิง คือร้อยละ 20.0 และร้อยละ 13.4 สำหรับเหตุผลที่ไม่ได้เรียนของกลุ่มอายุ 15 - 19 ปี ส่วนใหญ่ไม่มีทุนทรัพย์ในการเรียน ร้อยละ 44.4 รองลงมา คือการหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ร้อยละ 24.5 และไม่สนใจเรียน ร้อยละ 13.8

การใช้เวลาว่างของเด็กตั้งแต่ออกจากโรงเรียนส่วนใหญ่พบว่า มีเด็กไปทำงาน ร้อยละ 31.5 รองลงมาคือช่วยธุรกิจครัวเรือน ร้อยละ 29.8 และทำงานบ้าน ร้อยละ 13.6 เด็กชายจะออกไปทำงานและช่วยธุรกิจมากกว่าเด็กหญิง แต่เด็กหญิงจะช่วยงานบ้านมากกว่าเด็กชาย

ประเด็นปัญหาที่ศึกษา

แม้ว่าอัตราการเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็กจะลดลง อันเป็นผลสืบเนื่องจากการขยายโอกาสทางการศึกษา อัตราการเกิดที่ลดลง รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดอายุแรงงานให้สูงขึ้น แต่ผลของวิกฤตเศรษฐกิจตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมทั้งการลักลอบเข้าเมืองเพื่อหางานทำของแรงงานต่างด้าว จะทำให้ปัญหาของแรงงานเด็กจะยังคงมีอยู่ และอาจมีความซับซ้อนมากกว่า เช่น เด็กที่ออกจากระบบการศึกษาอันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจเข้าสู่แรงงาน อันไม่เพียงปรารถนาเช่น สถานบริการทางเพศ การค้ายาเสพติด รวมทั้งการจ้างงานแบบเหมาช่วง และการรับงานไปทำที่บ้าน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเด็กทำงานมากขึ้น

การแก้ปัญหาลูกจ้างเด็ก โดยวิธีการออกกฎหมายและการบังคับใช้ที่เข้มงวดก็เป็นวิธีหนึ่ง แต่การใช้วิธีการทางสังคมคือการสร้างจิตสำนึกให้นายจ้างได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก ย่อมเป็นวิธีการที่ยั่งยืน ตราบเท่าที่แรงงานเด็กยังคงมีอยู่ในสังคม ดังนั้นการศึกษาคำนี้จึงมุ่งประเด็นในการศึกษาวิเคราะห์ว่าคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กควรเป็นอย่างไร และจะใช้เครื่องชี้วัดคุณภาพแรงงานเด็กอะไรบ้าง

แหล่งที่มาของการกำหนดเครื่องชี้วัด

การกำหนดเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก อาศัยแหล่งที่มาสำคัญ 2 แหล่ง คือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs) หรือ จปฐ. อันเป็นความจำเป็นขั้นต่ำสุดที่บุคคลควรจะมี หรือควรจะเป็นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งในช่วง พ.ศ.2540-2544 ประเทศไทยได้กำหนด เครื่องชี้วัดสำหรับความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ไว้ทั้งสิ้น 39 ตัวชี้วัด (ในปี 2545-2549 จะปรับเหลือ 37 ตัวชี้วัด) จึงได้นำแนวความคิดนี้เป็นฐานเบื้องต้นในการกำหนดเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

2. จากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 หมวด 4 ว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก มาตรา 44 ถึงมาตรา 52

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อให้ได้ข้อสรุปถึงมาตรฐานคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก และเครื่องชี้วัดระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก

2. เพื่อสร้างเครื่องมือ (แบบสำรวจ) เก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กและวิธีการประมวลผลที่ง่ายต่อการปฏิบัติ

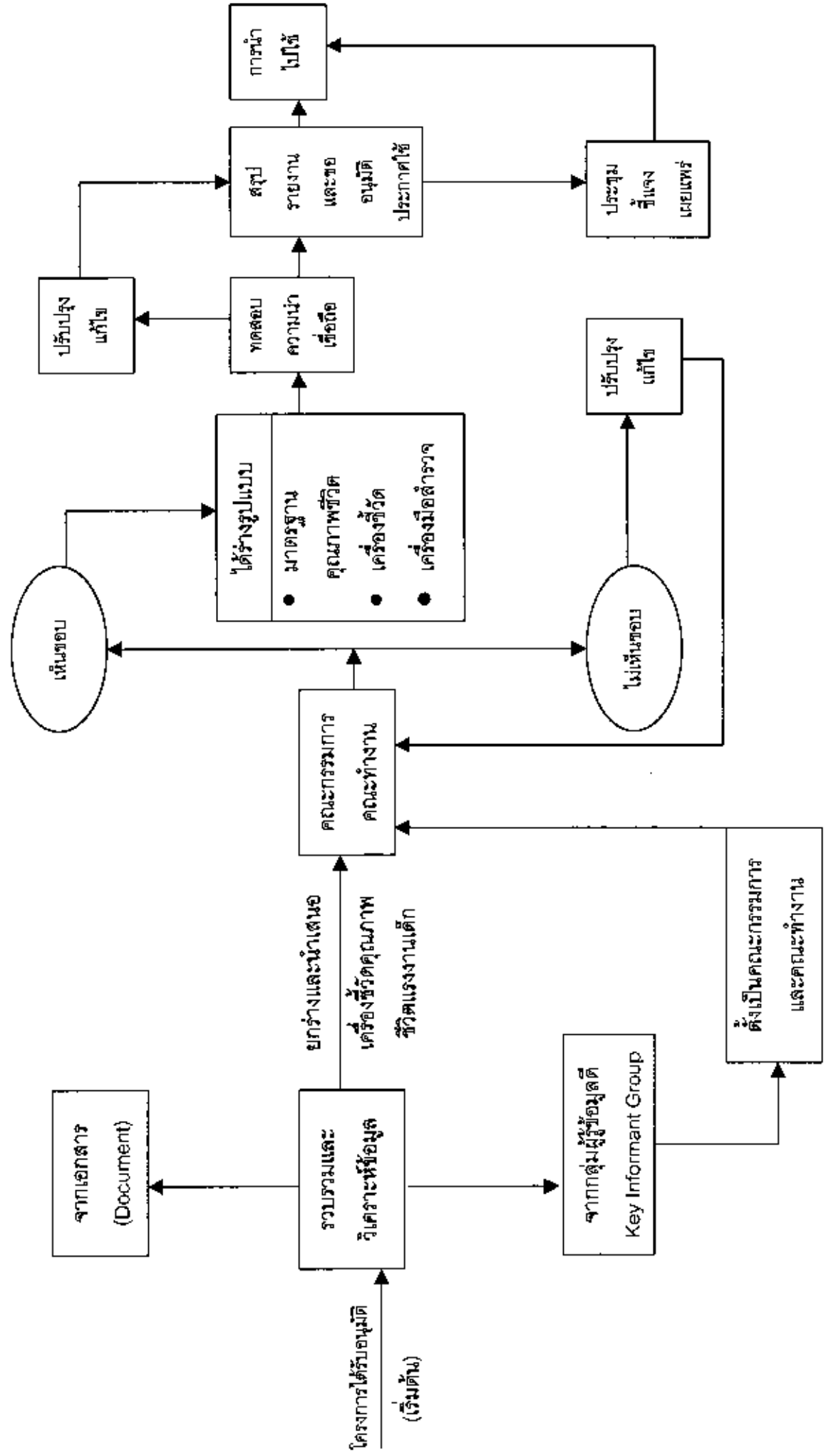
วิธีการศึกษา

1. ใช้วิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร กฎหมาย และผลการศึกษาวិเคราะห์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานเด็ก คุณภาพชีวิต เครื่องชี้วัด การสำรวจข้อมูล
2. ใช้วิธีรวบรวมความเห็นจาก "กลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี" (Key Informant Group) ซึ่งประกอบด้วยผู้ทำงาน ผู้มีประสบการณ์ด้านแรงงานเด็ก นายจ้าง ลูกจ้าง นักวิชาการ ทั้งภาครัฐและเอกชน
3. ขั้นตอนการศึกษา ประกอบด้วย
  - 3.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเพื่อกำหนดกรอบความคิดมาตรฐานคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล
  - 3.2 คัดเลือกผู้สมควรเป็นกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี โดยแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการพัฒนาเครื่องชี้วัดแรงงานเด็กและคณะทำงาน โดยคณะกรรมการและคณะทำงานทั้ง 2 ชุด จะถือเป็นกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี ที่ทำหน้าที่ให้ความเห็นต่อร่างข้อเสนอมาตรฐานคุณภาพชีวิตชี้วัดแรงงานเด็กและเครื่องชี้วัด
  - 3.3 นำเสนอร่างมาตรฐานคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กต่อคณะทำงาน เพื่อถกแถลงเสวนาและพิจารณาให้ความเห็นพร้อมปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำเสนอให้คณะกรรมการชุดใหญ่ให้ความเห็นชอบ ขั้นตอนนี้จะได้ข้อสรุปถึงมาตรฐานคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก ที่ผ่านความเห็นจากกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี ทั้ง 2 คณะ
  - 3.4 นำมาตรฐานคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กเป็นกรอบยกร่างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก เครื่องมือ (แบบสำรวจ) รวบรวมข้อมูลคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก และวิธีการประมวลผลข้อมูลจากการสำรวจ
  - 3.5 ทดสอบแบบสำรวจและแบบประมวลผล (Pretest) ในสถานประกอบการ
  - 3.6 นำเสนอร่างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก แบบสำรวจและแบบประมวลผลที่ทดสอบแล้วเสนอต่อคณะทำงาน และคณะกรรมการพัฒนาเครื่องชี้วัดแรงงานเด็กตามลำดับขั้นตอนนี้จะได้เครื่องชี้วัด แบบสำรวจ แบบประมวลผล ที่ผ่านความเห็นของกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี ทั้ง 2 คณะ
  - 3.7 จัดทำรายงานผลการศึกษา ข้อเสนอแนะต่อการปฏิรูปจริง และเสนอขออนุมัติต่อปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เพื่อประกาศใช้เป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กของประเทศไทยต่อไป

3.8 จัดประชุม สัมมนา สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องและผู้ปฏิบัติและผลักดันให้มีการกำหนดเป็นนโยบายให้มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก
(คู่มือปฏิบัติประกอบ ในหน้า 7)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการผลักดันให้มีการใช้มาตรการด้านการพัฒนาสังคมคือการยกระดับคุณภาพชีวิตไปใช้ในการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก นอกเหนือจากมาตรการทางกฎหมาย
2. ในระดับปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติจะมีเครื่องมือวัดระดับคุณภาพชีวิต ที่ใช้ปฏิบัติได้จริง และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ผ่านการพิจารณาให้ความเห็นของกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี ซึ่งประกอบด้วยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นการสร้างการเรียนรู้และจิตสำนึกรับผิดชอบให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นายจ้าง ลูกจ้าง และตัวแรงงานเด็กเอง ให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบในการยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก
4. เป็นการสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับแรงงานเด็ก ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กให้มีประสิทธิภาพ

แผนภูมิแสดงขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดเครื่องชี้วัดคุณภาพแรงงานเด็ก

บทที่ 2

การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในประเทศไทย

ลำดับมาตรการและการดำเนินการที่สำคัญที่ผ่านมา

1. การป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในประเทศไทย ได้เริ่มต้นอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2522 โดยสหประชาชาติประกาศให้ปีดังกล่าวเป็นปีเด็กสากล ประเทศไทยได้ตื่นตัวขึ้นรับปีเด็กสากล ด้วยการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว ผลจากการจัดทำแผนดังกล่าว ทำให้ทราบข้อมูลว่าเด็กอายุระหว่าง 12 - 14 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียน และขาดโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตาม ในช่วงปีเดียวกันนี้ ยังไม่มีการกำหนดนโยบายและการดำเนินกิจกรรมใด ๆ อย่างชัดเจนต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก

2. ในช่วงปี พ.ศ. 2523-2526 สื่อมวลชนทั้งในประเทศและต่างประเทศได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความตื่นตัวในปัญหาแรงงานเด็ก โดยการเสนอข่าวการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรมและอย่างทารุณโหดร้ายเป็นระยะ ๆ ภาคราชการโดยกรมแรงงาน (ขณะนั้น) ก็ได้ออกมาชี้แจงเกี่ยวกับสภาพปัญหา นโยบายและมาตรการที่รัฐบาลจะดำเนินการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในช่วงเวลานั้น

ในช่วงเวลาเดียวกัน ได้มีผู้สนใจปัญหาแรงงานเด็ก จัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนด้านการพัฒนาเด็กหลายองค์กรเช่น (1) บ้านพักฉุกเฉิน สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีในพระอุปถัมภ์ (2) ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิเด็ก และ (3) ศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ฯลฯ กิจกรรมขององค์กรเหล่านี้ส่วนใหญ่มุ่งให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าแก่แรงงานเด็กที่ประสบปัญหาจากการทำงาน ถูกกักขัง ทุบัติ ทารุณและปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งทำการศึกษาข้อมูลด้านสภาพปัญหาและเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณชน โดยผ่านทางสื่อมวลชนตลอดจนมีการนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรมอีกด้วย

3. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรมจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2525 ตามมติคณะรัฐมนตรี โดยให้มีอำนาจหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานภาคราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ในการปราบปรามการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม วางมาตรการป้องกันการหลอกลวงชักจูงเด็ก รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเด็ก

และได้เริ่มดำเนินการอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2527 และต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น คณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็ก

4. ในช่วงปี พ.ศ. 2527 -2533 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้มีการศึกษาข้อมูลด้านสภาพปัญหาแรงงาน และเสนอแนะนโยบายและมาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในระดับกว้างขวางมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2529 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.) ได้ศึกษาวิจัยและเผยแพร่รายงานเรื่อง "สวัสดิการและพัฒนาการของเด็กในสถานประกอบการอุตสาหกรรมผลิต" ผลการวิจัยแสดงให้เห็นสภาพการทำงานอย่างหนัก ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ปัญหาและความต้องการด้านสวัสดิการ ตลอดจนกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการแรงงานเด็ก ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายด้านแรงงานเด็กในเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลจากการวิจัยของ สยช. ครั้งนี้ เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพคนและแรงงานในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) และเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาของกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย ในการกำหนดนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าการใช้แรงงานเด็ก โดยผ่านสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ

ในช่วงเวลาเดียวกัน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม ได้มีการตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาคเอกชนและรัฐบาล ในการทดลองรูปแบบการจัดการบริการด้านสุขภาพอนามัย และการเสริมความรู้แก่แรงงานเด็ก ซึ่งมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ได้เข้ามามีบทบาทประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

5. ในปี พ.ศ. 2531 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน อนุมัติข้อเสนอของกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย เกี่ยวกับนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาค่าการใช้แรงงานเด็กทั้งระยะสั้นและระยะยาวรวม 27 มาตรการ โดยมีหลักการสำคัญคือการขยายอายุขั้นต่ำของเด็กที่ทำงานเป็นลูกจ้างตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จาก 12 ปี เป็น 13 ปี และการขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี นโยบายและมาตรการทั้ง 27 ข้อ ยังคงใช้เป็นหลักการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาโดยตลอด โดยในปี 2535 กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย ได้พัฒนามาตรการทั้ง 27 ข้อเป็น 15 ข้อ เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้นในการนำไปปฏิบัติ

ในปี 2532 ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ และได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาฉบับที่ 29 ว่าด้วยแรงงานบังคับขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ รวมทั้งได้มีความพยายามอย่างจริงจังที่จะร่วมมือกับนานาชาติ และองค์การระหว่างประเทศ เช่น UNESCO, UNICEF, ILO ในการขจัดปัญหาแรงงานเด็ก

6. ในปี พ.ศ. 2533 ได้มีการจัดประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ 1 ด้านการพัฒนาเด็ก โดยเป็นการร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อกำหนดสภาวะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก (สพต.) เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการติดตามพัฒนาเด็กและเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กในแต่ละกลุ่มซึ่งครอบคลุมแรงงานเด็กด้วย

ในระยะเดียวกันนี้ ได้มีการเคลื่อนไหวขององค์กรให้มีการปฏิบัติตาม “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” ทั้งในระดับสากลและในประเทศ ประกอบกับกรณีการใช้แรงงานเด็กอย่างทารุณยังเป็นข่าวที่สื่อมวลชนนำเสนอสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง ประเด็นสำคัญด้านแรงงานเด็กจึงได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นตามกระแสของสื่อมวลชน อย่างไรก็ตามหน่วยงานของรัฐมีท่าทียอมรับต่อสภาพและอุบัติการณ์ของปัญหาและบทบาทของหน่วยงานภาคเอกชนมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดรูปแบบการประสานงานที่เป็นรูปธรรม เช่นการร่วมกันกำหนดระเบียบปฏิบัติงานในบางเรื่อง อาทิการช่วยเหลือแรงงานเด็กจากสถานประกอบการที่ไม่เหมาะสม โดยอาศัยกลไกของคณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็ก เป็นต้น

7. ปี พ.ศ. 2535 ได้ประกาศนโยบายการป้องกันและปราบปรามการกดขี่แรงงานเด็ก โดยกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดมาตรการและแนวทางในการปฏิบัติให้กับหน่วยงานระดับจังหวัด เป็นมาตรการ 15 ข้อ โดยนำหลักการใหญ่ ๆ ของมาตรการ 27 ข้อ ในปี พ.ศ. 2531 มาปรับให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น มาตรการที่สำคัญคือการขยายโอกาสการศึกษาภาคบังคับถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 9 ซึ่งได้มีการทดลองดำเนินการในหลายพื้นที่ และมาตรการเน้นหนัก ในด้านการตรวจแรงงาน การรับแจ้งเหตุ และการให้ความรู้ข่าวสารด้านแรงงานเด็ก

8. วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2536 รัฐบาลได้จัดตั้งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมขึ้นเพื่อรับผิดชอบงานด้านการบริหารแรงงาน การจัดหางาน การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาฝีมือแรงงาน การสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ตลอดจนการประกันสังคม การก่อตั้งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ทำให้การดำเนินงานด้านแรงงานเด็กมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ในเวลาเดียวกันมีหน่วยงานเอกชนที่ทำงานด้านแรงงานเด็กเกิดขึ้นใหม่ โดยมีแนวทางการดำเนินงาน

จำแนกได้เป็นสองลักษณะ ได้แก่ (1) การเพิ่มกลุ่มเป้าหมายจากเดิม โดยผนวก “แรงงานเด็ก” เข้าไปเป็นบริการที่ให้เพิ่มเติม เช่น บ้านลิตเตีย และบ้านเอื้ออาทร ที่ให้บริการแรงงานผู้ใหญ่อยู่ก่อนหน้าแล้ว และมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ที่ทำงานกับเด็กลูกคนงานก่อสร้าง ได้เพิ่มแรงงานเด็กเข้าไปอีกกลุ่มเป้าหมายหนึ่ง (2) อีกกลุ่มหนึ่งได้แก่ กลุ่มองค์กรเอกชนที่ทำงานพัฒนาชนบทซึ่งถือว่าเป็นชุมชนต้นทางของปัญหาแรงงานเด็ก ได้ตระหนักในปัญหาการขาดโอกาสทางการศึกษาและการอพยพแรงงานเด็ก ได้ดำเนินงานในลักษณะสกัดกั้นปัญหาแรงงานอพยพและให้ความช่วยเหลือแรงงานเด็กในจังหวัดใหญ่ ๆ ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมขยายตัวไปถึง

9. ในช่วงปี พ.ศ. 2535-2537 ประเทศไทยได้รับคัดเลือกจาก IPEC (International Programme on the Elimination of Child Labour) ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization - ILO) ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลเยอรมนี ในการรณรงค์ต่อต้านและแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กในระดับโลก ให้เป็น 1 ใน 6 ประเทศ เข้าร่วมโครงการ การดำเนินงานของ IPEC ในประเทศไทยยังผลให้ทั้งองค์กรเอกชนและภาครัฐบาลเพิ่มความสนใจต่อปัญหาแรงงานเด็กมากขึ้น ในการสร้างสรรคโครงการที่ช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กมากขึ้น เช่น สยข. ได้จัดอบรมนักจัดรายการวิทยุทั่วประเทศ โครงการเสริมศักยภาพแรงงานเด็ก จังหวัดสมุทรปราการได้รณรงค์ปัญหาแรงงานเด็กโดยดึงกลุ่มผู้นำแรงงานในสหภาพแรงงานขนาดเล็กและขนาดกลางเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดโครงการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรด้านแรงงานเด็ก กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จัดตั้งศูนย์สารสนเทศด้านแรงงานเด็ก เป็นต้น

10. ในปี พ.ศ. 2540 นโยบายของรัฐเกี่ยวกับแรงงานเด็กเริ่มชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อได้มีการกำหนดเรื่องการคุ้มครองแรงงานเด็กไว้ในมาตรา 80 และ 86 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

“ มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองพัฒนาเด็กและเยาวชน .....”

“ มาตรา 86 รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง .....”

11. กล่าวได้ว่าความพยายามในการป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กมีความเข้มข้นอย่างมาก ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดบรรยากาศความตื่นตัวเรื่องแรงงานเด็ก ได้แก่ (1) ความชัดเจนของนโยบายที่รัฐบาลได้ประกาศอย่างชัดเจนและหนักแน่นนับตั้งแต่การณรงค์ทางสื่อมวลชนเรื่องแรงงานเด็ก การจดทะเบียนแรงงานเด็กการรายงานกรณีการทารุณเด็ก โดยร่วมมือกับ

โรงพยาบาลต่าง ๆ จัดตั้งสำนักงานแรงงานกรุงเทพมหานคร เขต 36 แห่ง จัดหลักสูตรฝึกอบรมพนักงานตรวจแรงงาน การสั่งการให้เจ้าหน้าที่ที่สามารถจับกุมนายจ้างที่ละเมิดกฎหมายแรงงานเด็กโดยไม่ต้องกล่าวเตือนล่วงหน้า รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือแรงงานเด็กใน 76 จังหวัด นอกจากนี้ในส่วนของคณะกรรมการรัฐสภาไทยก็ได้ผ่านการแก้ไขกฎหมายอาญา เพิ่มโทษผู้ที่ทำร้าย/ทำอันตราย/เป็นเหตุให้ตายต่อเด็ก โดยมีโทษจำคุก 15-20 ปี จำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต (2) มาตรการระดับการนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสอดคล้องกับนโยบายของหัวหน้ารัฐบาลอย่างน่าพึงพอใจ (3) แหล่งทุนที่ได้รับการจัดสรรตามแผนงานและโครงการมีลักษณะเอื้อต่อการปฏิบัติ (4) การสร้างความร่วมมือร่วมใจระหว่างองค์การเอกชนและรัฐบาลอยู่ในระดับสร้างสรรค์พอสมควร และ (5) การประสานงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ IPEC/ILO

มาตรการแก้ไขปัญหาแรงงาน 27 ข้อ ตามมติ ค.ร.ม. 14 มิถุนายน 2531

2.1 มาตรการในการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก 27 ข้อ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2531 นับเป็นมาตรการที่ครอบคลุมการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง มาตรการดังกล่าวจำแนกเป็นมาตรการระยะสั้น 24 ข้อ และมาตรการระยะยาว 3 ข้อ ซึ่งมีผลการดำเนินการจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

มาตรการ 27 ข้อ	การดำเนินการ
มาตรการระยะสั้น	
1. การแก้ไขกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 13 ปี เป็นลูกจ้าง	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานออกประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 18 มกราคม 2533
2. ขยายอายุประชากรที่ถือว่าเป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน จากที่เคยกำหนดไว้ 11 ปี เป็น 13 ปี	- สำนักงานสถิติแห่งชาติปรับปรุงข้อมูลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2537
3. เร่งดำเนินการให้เด็กที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ได้เข้าศึกษาจนจบการศึกษาภาคบังคับ โดยทั่วถึงกัน	- กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) เป็นผู้ดำเนินการหลัก ในปี พ.ศ. 2537 สามารถดำเนินการได้ในภาพรวม 6.2 ล้านคน หรือร้อยละ 93 ของกลุ่มเป้าหมาย
4 สนับสนุนให้มีการจัดทุนการศึกษาและรูปแบบการเรียนที่ควบคู่กับการทำงานเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กที่ครอบครัวมีฐานะยากจน	- กรมพัฒนาฝีมือแรงงานจัดตั้งกองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน - กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานประสานกรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดการศึกษาเพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการ
5. ส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นแก่เด็ก และให้มีการจัดหาทุนหรือสินเชื่อเพื่อลงทุนแก่ครอบครัวในชนบทที่มีเด็กและเยาวชนใช้แรงงานประกอบอาชีพอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมขนาดย่อม	- กรมส่งเสริมการเกษตร ดำเนินงานใน 76 จังหวัด โดยโครงการฝึกปฏิบัติการอบรมเฉพาะกิจ และโครงการอำนวยการสินเชื่อยุวเกษตรกร (อกส.) - กรมพัฒนาฝีมือแรงงานอบรมเยาวชนอายุ 15-25 ปี ปีละ 5,000 คน ในสาขาช่างต่าง ๆ เช่นเดียวกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรป. กลาง กรมการพัฒนาชุมชน และ รพช.

มาตรการ 27 ข้อ	การดำเนินการ
6 ส่งเสริมให้มีการจัดบริการเพื่อพัฒนาการของเด็ก ทั้งภายในและภายนอกสถานประกอบการ ในด้านสุขภาพอนามัย นันทนาการ อารมณ์ สังคม และอื่น ๆ	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจัดทำโครงการทดลองเพื่อพัฒนาแรงงานเด็กในอุตสาหกรรมเครื่องแก้ว
7. ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีโครงการและบริการด้านการพัฒนาสุขภาพอนามัยแรงงานเด็ก สำหรับเด็กที่ทำงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิต	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานร่วมกับกรุงเทพมหานคร ตรวจสุขภาพลูกจ้างเด็ก
8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์การเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็กในด้านบริการสุขภาพอนามัย นันทนาการ ตลอดจนพัฒนา ด้านสังคมและอารมณ์	- มุขนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก จัดกิจกรรมโดยความร่วมมือกับกรมอนามัย กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานและกรุงเทพมหานคร
9 แก้ไขปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงานเพื่อให้การคุ้มครองแรงงานเด็กมากขึ้นทั้ง ชั่วโมงการทำงาน เวลาพัก การทำงานล่วงเวลาที่อนุญาตให้เด็กทำ สวัสดิการและบทบาท กำหนดโทษ	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงานในเรื่องชั่วโมงการทำงาน เวลาพัก และกำหนดโทษหนักแก่ผู้กระทำความผิดคือ จำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองแสนบาท
10. เร่งรัดให้มีการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงาน ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กมี ประสิทธิภาพมากขึ้น	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจัดตั้งสำนักงานเขต 30 เขต และตั้งคณะทำงานคุ้มครองแรงงานส่วนกลาง และภูมิภาค 76 จังหวัด - กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจัดอบรมพนักงานตรวจแรงงานส่วนกลางและภูมิภาค

มาตรการ 27 ข้อ	การดำเนินการ
11. ส่งเสริมให้มีการและเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับแรงงานเด็กระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานงานหาแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจัดตั้งศูนย์สารสนเทศแรงงานเด็กแห่งชาติ โดยจัดทำจดหมายข่าวแรงงานเด็กเดือนละ 1 ครั้ง - สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้ริเริ่มโครงการสำรวจแรงงานเด็กและการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก
12. ส่งเสริมให้สหภาพแรงงานสอดส่องดูแลการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรมและแจ้งให้กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานทราบ	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานยังขาดการนำไปปฏิบัติอย่างชัดเจน
13. ให้มีการเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ตรวจแรงงาน และสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการตรวจแรงงาน	- กพ. อนุมัติอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เพิ่ม 15 อัตรา ในปี พ.ศ. 2536 - แต่งตั้งข้าราชการในสังกัดอื่น ๆ เป็นผู้ตรวจแรงงาน ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด
14. ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรเอกชนเป็นเครื่องมือในการตรวจแรงงานตลอดจนมีบทบาทเป็นโจทย์แทนแรงงานเด็ก ในกรณีที่แรงงานเด็กมีปัญหากับนายจ้าง	- กำหนดแนวทางปฏิบัติให้องค์กรเอกชนสามารถเข้าร่วมตรวจแรงงานกับเจ้าหน้าที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน โดยได้รับความยินยอมจากนายจ้าง
15. จัดให้มีระบบตรวจแรงงานในเวลากลางคืนและกลางวัน	- จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการแรงงาน 76 จังหวัด จัดตั้งไปรษณีย์พิเศษเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์
16. ให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับแรงงานเด็ก และสิทธิประโยชน์ตามที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนด โทษที่เกิดจากการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่ถูกต้อง แก่บิดา มารดาหรือผู้ปกครองเด็กและประชาชนทั่วไป	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจัดทำโครงการนำร่องให้ความรู้แก่ครูและนักเรียนเรื่องแรงงานเด็ก ที่จังหวัดศรีสะเกษ และจัดทำสื่อและเผยแพร่ผ่านทางสื่อมวลชนและสื่อในชุมชน - สยข. จัดอบรมนักจัดรายการวิทยุทั่วประเทศ

มาตรการ 27 ข้อ	การดำเนินการ
	- กรมการปกครองให้จังหวัด อำเภอ ดำเนินการเผยแพร่ เมื่อออกหน่วยบริการเคลื่อนที่ - กรมการพัฒนาชุมชนจัดอบรมเยาวชนใน 45 จังหวัด จำนวน 2,000 คน - กรมประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ - กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็ก ได้จัดทำแนวคำสอนเรื่องการคุ้มครองแรงงานเด็ก และได้เสนอกระทรวงศึกษาธิการพิจารณากำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต (สปช.) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
17. สนับสนุนให้ประชาชนทำหน้าที่พลเมืองดี โดยแจ้งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบทราบ เมื่อพบเห็นการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม จนสามารถจับกุมและลงโทษผู้กระทำผิดได้ โดยมีการให้สินบนหรือรางวัล	- โครงการรณรงค์ต่อต้านการใช้แรงงานเด็ก โดยให้ผู้ขับขีรถจักรยานยนต์รับจ้าง 2,000 คน เป็นอาสาสมัครแจ้งเหตุ - คณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็กเสนอร่างระเบียบกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมว่าด้วยการจ่ายรางวัลคดีแรงงานเด็ก พ.ศ. ....
18. เร่งรัดให้มีการศึกษาวิจัยในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็กและเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปทราบอย่างจริงจัง	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานวิจัยเรื่องแรงงานเด็กในสถานบริการเชื้อเพลิง - สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน ฯ วิจัยเรื่องความต้องการและผลกระทบการจ้างแรงงานเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มาตรการ 27 ข้อ	การดำเนินการ
19. ให้มีการกำหนดแผนงานโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การคุ้มครองแรงงานเด็กมีประสิทธิภาพ	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจัดทำแผนงานโครงการประจำปี - ยังขาดแคลนแผนงานและโครงการร่วมระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ
20. เร่งรัดให้มีระบบการให้ข่าวสารตลาดแรงงานข่าวสารภาวะตลาดผลผลิตการเกษตรและเทคโนโลยีการผลิตใหม่ ๆ ให้ถึงระดับตำบลและหมู่บ้าน	- กรมการจัดหางาน จัดทำและเผยแพร่ข่าวสารตลาดแรงงาน โดยจัดทำหนังสือพิมพ์นัดพบแรงงาน เผยแพร่รายเดือนครั้งละ 21,500 ฉบับ
21. มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในภูมิภาคได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอถือเป็นนโยบายที่จะต้องสอดส่องดูแลเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้แรงงานเด็กที่ไม่เหมาะสม	- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดต่าง ๆ และให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จัดทำทะเบียนแรงงานที่จะไปทำงานต่างถิ่น ส่งให้สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด - กรมการปกครองเผยแพร่ข้อมูลเมื่อนำหน่วยบริการเคลื่อนที่ - จัดตั้งคณะอนุกรรมการในคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด โดยให้สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด เป็นเลขานุการ และมีหน่วยงานเอกชนร่วมด้วย
22. เร่งดำเนินการให้ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการมีผลบังคับโดยเร็ว	- กรมพัฒนาฝีมือแรงงานดำเนินการแล้ว
23. ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของรัฐในการดำเนินการเผยแพร่และปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับโทษของการใช้แรงงานเด็กก่อนวัยอันสมควรให้เกิดขึ้นแก่บิดา มารดาเจ้าของสถานประกอบการ และประชาชนทั่วไป	- ดำเนินการเช่นเดียวกับข้อ 16 .

มาตรการ 27 ข้อ	การดำเนินการ
24. ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรเอกชน ได้แก่ สภาองค์การนายจ้าง สมาคมนายจ้าง หอการค้าและสหภาพแรงงาน เข้ามามีส่วนร่วม รับผิดชอบในการป้องกันการใช้แรงงานอย่างไม่ถูกต้อง ด้วยการเผยแพร่ข่าวสาร และการให้การสนับสนุนการพัฒนาแรงงานเด็ก	- แต่งตั้งผู้แทนของสภาองค์การนายจ้างและลูกจ้าง เป็นคณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็ก
มาตรการระยะยาว	
25. ให้มีการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ. ประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2523 ขยายการศึกษภาคบังคับจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	- อยู่ในระหว่างการดำเนินการในโครงการทดลอง
26. ขยายอายุขั้นต่ำของเด็กที่ทำงานเป็นลูกจ้างในกฎหมายคุ้มครองแรงงานเป็น 15 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับอายุของเด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ ตามข้อ 25.	- ร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. .... ที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวุฒิสภาได้เพิ่มอายุขั้นต่ำของเด็กที่ทำงานเป็นลูกจ้างเป็น 15 ปี
27. ควรให้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่เด็กควรจะได้รับจากสังคม ทำนองเดียวกันกับการกำหนดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.)	- สยข. กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (สพด.) แล้ว และมีการจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่แก่ประชาชน ปี พ.ศ. 2534-2536 จำนวน 5,000 เล่ม - กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้จัดทำเครื่องชี้วัดแรงงานเด็กเพื่อวัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กโดยกำหนดความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่เด็กควรจะได้รับจากสังคม รวม 3 หมวด 29 ตัวชี้วัด

มาตรการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก พ.ศ. 2535

1. กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย ได้สนองตอบนโยบายของรัฐบาลในสมัย นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งแถลงในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 ว่า " จะต้องไม่มีการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม " โดยมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการอย่างจริงจัง โดยกำหนดมาตรการ 15 ข้อ เป็นการพัฒนาจากมาตรการ 27 ข้อ ตามมติ ค.ร.ม. วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2531 ดังนี้

มาตรการที่ 1 เร่งรัดการตรวจแรงงานให้สถานประกอบการทุกแห่งปฏิบัติตามกฎหมาย และให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และกวดขันดูแลให้แรงงานเด็กได้รับการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมาย ถ้าพบว่ามีการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่ถูกต้องให้ดำเนินคดีทันที

มาตรการที่ 2 รณรงค์ประชาสัมพันธ์การป้องกันการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรมทุกรูปแบบ ทางสื่อมวลชนทุกแขนง เพื่อขอความร่วมมือจากพลเมืองดี และสหภาพแรงงานให้แจ้งเบาะแส และแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับสถานประกอบการที่มีการใช้แรงงานเด็ก บางกรณีอาจให้รางวัลนำจับ

มาตรการที่ 3 ให้ความรู้ด้านการใช้แรงงานเด็กแก่ผู้นำชุมชนและประชาชนเพื่อให้แรงงานเด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์

มาตรการที่ 4 จัดประชุมชี้แจงผู้ประกอบการสำนักจัดหางานเอกชน

มาตรการที่ 5 จัดประชุมนายจ้างเพื่อชี้แจงการใช้แรงงานเด็กและกฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็ก

มาตรการที่ 6 จัดทำทะเบียนแรงงานเด็กที่ออกไปทำงานต่างท้องที่

มาตรการที่ 7 จัดตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานเพื่อคุ้มครองแรงงานเด็กทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย นายจ้าง หน่วยงานรัฐบาล และองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

มาตรการที่ 8 ขอความร่วมมือโรงพยาบาลต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด ให้แจ้งเรื่องกรณีสงสัยว่ามีการใช้แรงงานเด็กโดยกตัญญูและทราตรณ

มาตรการที่ 9 จัดตั้งสำนักงานแรงงานกรุงเทพมหานคร 36 เขต เพื่อกระจายการตรวจแรงงานให้เป็นไปอย่างทั่วถึง

มาตรการที่ 10 แต่งตั้งพนักงานตรวจแรงงานเพิ่มขึ้นโดยพิจารณาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาตรการที่ 11 ขยายการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 9 เพื่อป้องกันมิให้เด็กเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันสมควร

มาตรการที่ 12 ส่งเสริมให้มีการฝึกอาชีพกับเด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียนอายุต่ำกว่า 15 ปี ลงมา

มาตรการที่ 13 จัดอบรมพนักงานตรวจแรงงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจ

มาตรการที่ 14 จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการแรงงาน (ศปก.กสร.) (Hot-Line) เพื่อรับแจ้งเหตุกรณีการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม

มาตรการที่ 15 การแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายคุ้มครองแรงงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

ความสำเร็จและข้อจำกัดของนโยบายและมาตรการที่ผ่านมา

1 พิจารณาจากมาตรการทั้งสองชุด สิ่งที่เป็นจุดเด่นของนโยบายและมาตรการดังกล่าว มีดังต่อไปนี้

1.1) การยอมรับปัญหาแรงงานเด็กมีสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลได้แถลงนโยบายด้านการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กด้วยท่าทีที่แสดงความจริงจังกับการแก้ไขปัญหามากกว่ารัฐบาลที่ผ่านมา ยิ่งไปกว่านั้นผู้บริหารของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมก็ได้แสดงเจตนารมณ์อย่างชัดแจ้งที่จะแก้ไขปัญหานี้ โดยเฉพาะการขจัดการใช้แรงงานเด็กที่ไม่เป็นธรรมและผิดกฎหมายและไม่ให้มีโสเภณีเด็ก นับได้ว่าเป็นการแสดงเจตนารมณ์และตระหนักในความสำคัญของการแก้ไขปัญหาน้อย่างเข้มข้น ชัดเจน และหนักแน่น

1.2) มาตรการทั้งสองชุด (มาตรการ 15 ข้อ และมาตรการ 27 ข้อ) เป็นความพยายามกำหนดเนื้อหาของนโยบายให้ครอบคลุมกับสภาพของปัญหาให้มากที่สุด ซึ่งนับได้ว่าขอบเขตของมาตรการทั้งสองชุดมีสาระที่ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้คือ

(1) การสกัดกั้นหรือชะลอการอพยพแรงงานเด็ก โดยใช้การขยายการศึกษาพื้นฐานหรือการศึกษาภาคบังคับเป็นสำคัญ นอกจากนั้นยังใช้การส่งเสริมการฝึกอาชีพ การจัดหาทุนการศึกษา การเรียนควบคู่กับการมีรายได้ และการศึกษานอกระบบเป็นมาตรการเสริม

(2) การคุ้มครองช่วยเหลือแรงงานเด็กที่ประสบปัญหา ได้กำหนดมาตรการด้านการเฝ้าระวังการตรวจแรงงาน การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเรื่องอายุขั้นต่ำของเด็ก การขอ

ความร่วมมือของโรงพยาบาลให้แจ้งเหตุ การอบรมพนักงานตรวจแรงงาน การสนับสนุนองค์กรเอกชน และประชาชนให้มีส่วนร่วมในการแจ้งเหตุ

(3) การเผยแพร่ การประชาสัมพันธ์ มีการจัดประชุมนายจ้าง สำนักจัดหางาน รมรณรงค์ขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนและประชาชน

(4) การพัฒนาแรงงานเด็ก ส่งเสริมให้มีการบริการเพื่อพัฒนาการของเด็กโดยหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

(5) การปรับปรุงโครงสร้างและกลไกการทำงาน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็ก ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตั้งสำนักงานแรงงานเขตเพิ่มเป็น 36 เขต ตลอดจนตั้งศูนย์ปฏิบัติการแรงงาน

มาตรา 15 ข้อ ซึ่งกำหนดจากมาตรา 27 ข้อชุดแรก เป็นความพยายามที่จะทำให้เห็นรูปธรรมการดำเนินงานที่ชัดเจนขึ้น กล่าวได้ว่ามาตรการระดับการนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสอดคล้องรับกับนโยบายของรัฐบาลอย่างเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

1.3 ในเชิงแนวคิดพื้นฐานของการป้องกันแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็ก มีพัฒนาการที่มีความสอดคล้องกันมากขึ้น ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีการยอมรับร่วมกันถึงการพิทักษ์สิทธิของแรงงานเด็กอย่างเต็มที่ในสถานการณ์ที่เป็นจริง นั่นคือการขจัดการใช้แรงงานเด็กอย่างสิ้นเชิง ไม่อาจเป็นไปได้ในระยะเวลาอันสั้น นอกจากนั้นยังมีการยอมรับบทบาทความสำคัญของทุกฝ่ายอย่างสร้างสรรค์มากขึ้น แม้ว่าความร่วมมืออย่างกว้างขวางของภาครัฐและเอกชนยังไม่เกิดขึ้น เนื่องจากมีองค์กรเอกชนเพียงไม่กี่องค์กรเท่านั้นที่ประสานงานกับภาครัฐอย่างใกล้ชิด

1.4 แหล่งทุนที่ได้รับการจัดสรรตามแผนงานและโครงการมีลักษณะเอื้อต่อการปฏิบัติมากขึ้น

1.5 การประสานงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศได้แก่ IPEC, ILO ทำให้ระดับความเข้มข้นของการดำเนินนโยบายมีความคงตัวยาวนานกว่าที่เคยเป็นไป ดังที่มักมีคำกล่าวว่าคุณสนใจในการแก้ไขปัญหาล้มลุกตลกเป็นข่าว มีลักษณะเป็นไฟไหม้ฟาง คือไหม้กระพือได้ไม่นาน ก็เงียบสงบ แต่จากบทบาทขององค์การระหว่างประเทศทำให้การดำเนินนโยบายมีวงจรชีวิตที่ยาวนานขึ้น ไม่เลือนลางจากความสนใจของผู้เกี่ยวข้องไปโดยเร็วดังเช่นที่ผ่านมา

2. ในส่วนที่เป็นข้อจำกัด สรุปได้ดังนี้

2.1 กลไกในการกำกับนโยบายไปสู่การปฏิบัติขาดความจริงจัง

มาตรการมีลักษณะเป็นนโยบายสมบูรณ์แบบ แต่ยังมีข้อสงสัยในสัมฤทธิ์ผลของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกของการกำกับให้เป็นไปตามนโยบายเป็นข้อจำกัดมากที่สุด แม้ว่าจะมีคณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็กก็ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นกลไกการกำกับนโยบายที่มีสัมฤทธิ์ผลน่าพอใจ

คณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็ก ซึ่งแต่งตั้งตามมติของ ค.ร.ม. ทำให้ สภาพภาพของคณะกรรมการไม่ถาวร สิ้นสุดตามวาระทางการเมืองทำให้ขาดความต่อเนื่อง ในการกำกับดูแลนโยบาย หลายครั้งเมื่อยกเลิกคณะกรรมการชุดหนึ่งไปแล้ว ต้องใช้เวลานานกว่าที่จะแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่

องค์ประกอบของคณะกรรมการ ซึ่งใช้ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐเข้าร่วมประชุม ในทางปฏิบัติมีการผลัดเปลี่ยนตัวบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ผู้แทนหน่วยงานเข้าประชุมบ่อยครั้งทำให้ยากที่การประชุมจะกระชับและเดินไปข้างหน้า ยิ่งไปกว่านั้นหลายหน่วยงานส่งผู้แทนที่ไม่สามารถตัดสินใจหรือเสนอแนะความเห็นใดได้ ต้องนำเรื่องกลับไปหารือผู้บังคับบัญชาตลอดเวลา

การประชุมคณะกรรมการขึ้นอยู่กับรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นประธานจะให้ความสนใจหากมีกระแสข่าวครึกโครม การประชุมอาจมีบ่อยครั้งขึ้น โดยทั่วไปการประชุมคณะกรรมการมีปีละ 1-2 ครั้ง เท่านั้น ทำให้การกำกับนโยบายเป็นเพียงการรายงานว่าหน่วยงานใดทำอะไรบ้างในรอบปี หรือครึ่งปี การติดตามสถานการณ์จึงไม่ทันเหตุการณ์ และขาดโอกาสในการริเริ่มโครงการใหม่ ๆ กล่าวได้ว่าเท่าที่การดำเนินงานตามมาตรการชุดที่ผ่านมาเป็นเพราะความสามารถและความสนใจจริงจังส่วนบุคคลของผู้บริหารกระทรวงสำคัญสองกระทรวงคือ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมและกระทรวงศึกษาธิการ

2.2 ความเป็นไปได้ของการนำมาตรการไปดำเนินการยังไม่ชัดเจน

มาตรการบางอย่างต้องเริ่มต้นจากการศึกษาอย่างเป็นระบบ ในเนื้อหาของมาตรการระบุถึงสิ่งที่อยากกระทำ แต่ไม่ให้รายละเอียดว่าจะลงมือกระทำอย่างไร ในขั้นการดำเนินงานจำเป็นต้องมีการศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางหรือข้อเสนอที่เหมาะสมกับสภาพเงื่อนไขขององค์กรหรือกลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่างเช่นการเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองแรงงานเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องหาสาเหตุให้ชัดเจนและแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องมากกว่าการแก้ไขด้วยการเพิ่ม

จำนวนบุคลากรเพียงประการเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการดำเนินงานต้องใช้ดุลยพินิจหรือต้องตัดสินใจบนค่านิยมหรือแนวคิด ที่มีความขัดแย้งกันเป็นพื้นฐาน ยิ่งจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีวิจรรย์ญาณในการตัดสินใจจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดหรือบรรลุวัตถุประสงค์

2.3 การประสานแผนปฏิบัติการ ยังไม่สอดคล้องกับนโยบาย

ขณะที่มาตรการเป็นนโยบายที่สมบูรณ์แบบมีความครอบคลุมองค์ประกอบของระบบปัญหาอย่างครบถ้วน นั้นหมายถึงความจำเป็นที่ต้องอาศัยความร่วมมือในการดำเนินนโยบายจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติขาดการประสานแผนปฏิบัติการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากมาตรการ 15 ข้อ จะเห็นบทบาทและภาระหลักอยู่ที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเป็นส่วนใหญ่ ในความเป็นจริงจำเป็นต้องมีการร่วมมืออย่างเข้มแข็งจากหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสกัดกั้นแรงงานเด็กที่ชุมชนต้นทางในพื้นที่ชนบทนั้น จำเป็นต้องดึงความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่ทำงานอย่างชัดเจนในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กให้มากที่สุด

2.4 การจัดมาตรการเข้าสู่แผนปฏิบัติการของหน่วยงานต่าง ๆ ยังไม่ชัดเจน

ในขณะที่มาตรการเรียกร้องให้หน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาร่วมรับผิดชอบ โดยมีการระบุชื่อหน่วยงานต่าง ๆ ให้ร่วมรับผิดชอบในแต่ละมาตรการ การกำกับดูแลนโยบาย จะไม่มีผลใด ๆ หากหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ได้จัดให้ "แรงงานเด็ก" เป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษของหน่วยงาน ทั้งนี้มีเพียงหน่วยงานกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเท่านั้น ที่นับเอา "แรงงานเด็ก" เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก

ดังนั้นจึงไม่มีหลักประกันใดจะพิสูจน์ว่า มาตรการเหล่านั้นจะได้รับความสนใจนำไปสู่การปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ข้อเสนอแนะตามมาตรการเหล่านั้น จะได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างไรในโครงสร้างปกติของแต่ละหน่วยงาน

2.5 การกำหนดมาตรการยึดตัวแบบระบบราชการ ทำให้ขาดลักษณะพลวัต

มาตรการทั้งสองชุด นับว่ากำหนดขึ้นโดยยึดโครงสร้างการปฏิบัติงานในระบบราชการเป็นหลัก หากหน่วยงานเกิดการปรับนโยบายและมาตรการเสมือนเป็นชุดคำสั่งการสำเร็จรูปที่หน่วยงานจะรับไปดำเนินการโดยทันที จะมีผลเสียหายมากกว่าผลดี ทั้งนี้เพราะปัญหาแรงงานเด็กมีลักษณะพิเศษ คือมีลักษณะเป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบและสภาพปัญหาอยู่เสมอ การจัดการกับปัญหาที่มีลักษณะพลวัตจำเป็นต้องใช้ระบบจัดการที่

มีลักษณะพิเศษ คล่องตัว มีการถ่ายเทอำนาจความรับผิดชอบ จึงจะสามารถจัดการกับปัญหาอย่างทันเหตุการณ์

การปรับปรุงหน่วยให้สอดคล้องพร้อมรับกับสภาพปัญหาจึงมีความจำเป็น มิฉะนั้นมาตรการที่กำหนดด้วยหลักการเหตุผล และแนวคิดที่ดีเลิศ อาจถูกนำไปใช้อย่างน่าผิดหวังได้

2.6 การประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน

การรวมตัวขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านแรงงานเด็กขาดเอกภาพ ไม่เข้มแข็ง และไม่มีพลังเพียงพอ ที่จะเสนอแนะและต่อรองในคณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็ก นอกจากนี้ในโครงสร้างของคณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็กมีเพียงผู้แทนจากสองมูลนิธิเท่านั้นที่เข้าไปร่วมการประชุม ซึ่งมูลนิธิทั้งสองแห่งไม่ใช่ตัวแทนขององค์กรเอกชนด้านแรงงานเด็กโดยสภาพรวม จึงเสนอความเห็นในฐานะตัวแทนภาคเอกชนทั้งหมดไม่ได้

ในภาพรวมสถานการณ์ภาพขององค์กรเอกชนยังไม่เป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานรัฐเท่าที่ควร สืบเนื่องมาจากหน่วยงานภาครัฐมีทัศนคติต่อการรณรงค์เผยแพร่ขององค์กรเอกชนว่าทำให้ประเทศเสื่อมภาพพจน์ และถูกต่างชาตินำไปเป็นเงื่อนไขทำให้เสียเปรียบทางการค้า ดังนั้นการระดมความร่วมมือจากหน่วยงานเอกชนจึงอยู่ในแวดวงจำกัด

นอกจากนั้น องค์กรที่มีความสำคัญและสมควรจะมีจะเข้ามาร่วมขบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กอย่างผิดกฎหมาย ได้แก่(1)องค์กรนายจ้างซึ่งได้รับผลกระทบ จากกรณีที่เวทีการค้าโลกถือเอาปัญหาการใช้แรงงานเด็กเป็นข้อกีดกันทางการค้า และ (2) องค์กรแรงงานตลอดจนสหภาพแรงงานต่างๆ ซึ่งเท่าที่ผ่านมาก เคลื่อนไหวเรียกร้องเฉพาะปัญหาความต้องการของแรงงานผู้ใหญ่ ขาดการแสดงบทบาทรับผิดชอบต่อปัญหาลังคมอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ในระยะที่ผ่านมาองค์กรทั้งสองกลุ่ม ได้แสดงท่าทีในการเข้าร่วมขบวนการป้องกันแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กมากขึ้น

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

1. จำนวนแรงงานเด็กมีแนวโน้มจะลดลง เนื่องจากปัจจัยต่อไปนี้

1.1 อัตราการเกิดของประชากรที่ลดลงอย่างต่อเนื่องอันเป็นผลมาจากความสำเร็จของนโยบายการวางแผนครอบครัว ในสองทศวรรษที่ผ่านมา

1.2 อัตราการเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็กจะลดลง เนื่องจากการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนเป็นสิบสองปี

1.3 การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนต่อและ การเป็นแรงงานที่มีฝีมือ

2. ค่านิยมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจส่งผลทั้งทางบวกและทางลบ ต่ออุบัติการณ์ของปัญหาการใช้แรงงานเด็ก ได้แก่

2.1 ค่านิยมแบบบริโภคนิยม ทำให้ประชากรใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือมีหนี้สิน ซึ่งจะเพิ่มความกดดันให้เด็กออกจากระบบการศึกษามาเป็นแรงงานเด็ก หรือเข้าสู่ตลาดบริการทางเพศมากขึ้น

2.2 ค่านิยมที่ถือว่า ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ที่จำเป็นต้องใช้แรงงานจากลูกไม่นิยมให้ลูกได้เรียนในระบบศึกษา และเมื่อพ่อแม่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ก็นิยมส่งลูกมาเป็นแรงงานเด็กหรือเข้าสู่ตลาดบริการทางเพศ

3. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงาน

3.1 ตลาดแรงงาน โดยเฉพาะในส่วนของสถานประกอบการขนาดใหญ่ หรือโรงงานอุตสาหกรรมในระดับมาตรฐาน จะนิยมใช้แรงงานที่มีความรู้สูงขึ้นไปหรือมีทักษะฝีมือที่สูงขึ้น ทั้งนี้สอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีตัวบ่งชี้ว่าสถานประกอบการขนาดเล็กที่ต้องการลดต้นทุนด้านค่าแรงงานอันเป็นเหตุให้ต้องมีการใช้แรงงานเด็ก จะมีจำนวนลดลงหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจาก แรงงานที่มีฝีมือมีความรู้ย่อมได้รับค่าจ้างแรงงานที่สูง หากสถานประกอบการขนาดเล็ก ที่ไม่ได้มาตรฐานยังคงมีอยู่ จะยังคงใช้แรงงานเด็กเพื่อความอยู่รอดของกิจการ จะทำให้อุปสงค์ (Demand) ของแรงงานเด็กจะยังคงอยู่ ดังนั้นหากนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ไม่สามารถดำเนินการให้เด็กอยู่ในระบบโรงเรียนได้อย่างแท้จริง อุปสงค์จากสถานประกอบการเหล่านี้ ก็จะทำหน้าที่ดึงดูดแรงงานเด็กออกจากระบบโรงเรียนต่อไป

3.2 การจ้างงานแบบเหมาช่วงและการรับงานไปทำที่บ้านจะเพิ่มมากขึ้น เพราะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง อาจส่งผลให้เด็กได้ทำงานที่บ้านมากขึ้น อย่างไรก็ตามการรับงานไปทำที่บ้านจะส่งผลกระทบต่อเด็กในพัฒนาการด้านต่างๆมากน้อยเพียงไร จำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยต่อไป

3.3 การใช้แรงงานเด็กต่างชาติ อาทิเช่น แรงงานเด็กที่ลักลอบเข้าเมือง ชาวพม่า บังคลาเทศ จีน กัมพูชา หรือลาว อาจจะมากขึ้น หากอุปสงค์แรงงานเด็กจากสถานประกอบการขนาดเล็กยังคงมีอยู่ แต่ระบบโรงเรียน โดยนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นพื้นฐาน 12 ปี ประสบผลสำเร็จ เด็กต่างชาติจะกลายเป็นอุปทาน (Supply) ของตลาดแทนที่แรงงานเด็กไทยเพิ่มขึ้น โดยผ่านกระบวนการลักลอบเข้าเมือง และเช่นเดียวกัน แรงงานเด็กต่างชาติที่เป็นหญิงก็มีความเสี่ยงสูงที่จะถูกชักนำเข้าสู่ตลาดบริการทางเพศ ดังนั้นแรงงานเด็กต่างชาติ หากได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม จะมีสภาพความรุนแรงมากกว่าแรงงานเด็กไทย เนื่องจากการปรับตัวต่อสภาพการทำงานจะประสบความยากลำบากมากกว่า รวมทั้งช่องทางที่จะช่วยตนเองให้มีสวัสดิภาพความปลอดภัยด้วย

3.4 กระแสโลกาภิวัตน์ จะส่งผลให้การเรียกร้องในเรื่องสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงมากขึ้น การป้องกันและแก้ไขปัญหาระบบแรงงานเด็กจะได้รับความสนใจจากทุกฝ่ายและเร่งรัดให้บรรลุเป้าหมายยิ่งขึ้น

บทที่ 3

แนวความคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

คุณภาพชีวิต (Quality of life)

คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ การที่จะกล่าวว่าบุคคลใดมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้น มีชีวิตความเป็นอยู่บรรลุความจำเป็นพื้นฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถแปรเปลี่ยนตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้น

ความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs)

ความจำเป็นพื้นฐาน หมายถึง ความจำเป็นขั้นต่ำสุดที่บุคคลควรจะมีหรือควรจะเป็นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีปกติสุขตามสมควร

โดยทั่วไป มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ไว้หลายท่าน ส่วนใหญ่จะอธิบายความหมายของสิ่งที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์มีหลายด้าน ในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีสัมมาอาชีพ มีรายได้ตามสมควรแก่อัตรา มีปัจจัยใช้ในการครองชีพ ในด้านสังคม ได้แก่ มีการศึกษาตามสมควร มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีครอบครัวดี ในด้านจิตใจ ได้แก่ เป็นผู้มีความดี สามารถพึ่งตนเองได้ ทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ การจะชี้บ่งบอกว่าบุคคลมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับใด จึงต้องใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานที่มีศักยภาพในการชี้วัดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

คุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

จากความหมายของคุณภาพชีวิต และความจำเป็นพื้นฐานดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงอาจให้ความหมายคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กได้ว่า หมายถึง การที่แรงงานเด็กได้รับสิ่งซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่พึงมี ทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม และด้านจิตใจ หรืออาจกล่าวได้ว่าคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก ได้แก่ การที่แรงงานเด็กได้รับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม ไม่ถูก

ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ตลอดจนได้รับการคุ้มครองด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม

การที่จำต้องยอมรับให้มีการใช้แรงงานเด็กในประเทศไทยนั้นส่งผลให้เด็กที่มีฐานะยากจนต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันสมควร ทั้ง ๆ ที่เด็กเหล่านี้ควรจะอยู่ในระหว่างการศึกษา หรือได้รับการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่นจากพ่อแม่ นอกจากนี้ ถึงแม้กฎหมายจะกำหนดไว้ว่าห้ามรับเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เข้าทำงานแต่ทว่าในความเป็นจริงมีการตรวจพบการปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายอยู่ไม่น้อย แรงงานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีเหล่านี้ ส่วนใหญ่มักจะไม่ได้เรียนหนังสือหรือเรียนไม่จบภาคบังคับ แม้แต่แรงงานเด็กที่มีอายุตามที่กฎหมายกำหนดส่วนใหญ่ก็จะมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น ลักษณะการมีการศึกษาต่ำของแรงงานเด็กดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา รวมทั้งการพัฒนาอาชีพ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็กด้วย

การเข้าสู่ตลาดแรงงานในขณะที่วัยยังไม่สมควร และขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ นั้น ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ กับตัวเด็ก ดังนี้

1. ปัญหาทุพโภชนาการ เนื่องจากเด็กที่ทำงานส่วนใหญ่จะอยู่กับนายจ้าง และในการทำงานมักมีช่วงเวลายาวนาน มีเวลาพักผ่อนน้อย และอาหารที่นายจ้างจัดให้ส่วนใหญ่เป็นอาหารราคาถูก ไม่มีคุณภาพ จึงทำให้เด็กมีปัญหาด้านโภชนาการ

2. ปัญหาสุขภาพอนามัย เกิดขึ้นกับเด็กที่พักอาศัยอยู่กับนายจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่มีสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งที่พักอาศัยและที่ทำงานไม่ถูกสุขลักษณะ มีความแออัด สกปรก แสงสว่างและการระบายอากาศไม่เพียงพอ การทำงานในกิจการบางประเภท ต้องยืนหรือนั่งทำงานในอิริยาบถเดียวตลอดวัน ขาดการพักผ่อนที่เพียงพอ นายจ้างไม่ให้ความสนใจในด้านนันทนาการหรือพัฒนาการของเด็ก ทำให้มีปัญหาทั้งด้านสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิต

3. ปัญหาการประสบอันตรายจากการทำงาน เนื่องจากเด็กส่วนใหญ่มักทำงานอยู่ในสถานประกอบการขนาดเล็ก ซึ่งสถานประกอบการขนาดเล็กจะมีแนวโน้มการเกิดอุบัติเหตุสูงกว่าสถานประกอบการขนาดใหญ่ เพราะมักขาดเครื่องป้องกันอันตรายและอุปกรณ์ความปลอดภัยต่าง ๆ และการที่เด็กมีช่วงเวลากการทำงานที่ยาวนาน ทำให้เกิดความเมื่อยล้า ประกอบกับการขาดทักษะในการทำงานทำให้ประสบอันตรายได้ง่าย

4. ปัญหาขาดโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาอาชีพ จากกรณีที่แรงงานเด็กมักมีการศึกษาต่ำ และในระหว่างทำงานก็ไม่ได้รับการศึกษาเพิ่มเติม เนื่องจากมีวันหยุดและเวลาพักน้อย จึงขาดโอกาสในการศึกษาและทำให้ไม่มีโอกาสในการพัฒนาด้านอาชีพให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือในอนาคต หรือไม่มีโอกาสในการเลือกอาชีพที่ตนถนัด

5. ปัญหาการปรับตัว เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจาก แรงงานเด็กอยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและอารมณ์อยู่ตลอดเวลา การที่ต้องทำงานอยู่ในสถานที่ที่ขาดสุขลักษณะ อีกทั้งห่างไกลครอบครัว ญาติพี่น้อง และใช้ชีวิตการทำงานอยู่ในเมืองที่มีปัญหาสลับซับซ้อนแตกต่างไปจากสังคมที่เคยใช้ชีวิตอยู่ ประกอบกับขาดการศึกษาที่จะใช้ เป็นสิ่งที่ช่วยในการปรับตัว จึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ง่าย โดยเฉพาะปัญหาทางด้านจิตใจ

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับแรงงานเด็กนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องเข้าไปดูแลแก้ไข และพัฒนาเพื่อให้แรงงานเด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีเช่นเดียวกับเด็กโดยทั่ว ๆ ไปในสังคม เพราะถึงแม้จะมีกฎหมายให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาการใช้แรงงานเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก จะต้องอาศัยความจำเป็นพื้นฐานของเด็กเป็นตัวกำหนดทิศทาง โดยขึ้นกับหลักการที่ว่าเด็กทุกคนโดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาส ได้แก่ เด็กพิการ เด็กเร่ร่อน เด็กที่ถูกใช้แรงงาน ต้องได้รับการตอบสนองในสิ่งที่เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างรอบด้าน บรรลุถึงศักยภาพของความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ และเพื่อให้เด็กสามารถใช้ชีวิตอย่างเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อให้แรงงานเด็กบรรลุความจำเป็นพื้นฐานของเด็ก ดังนี้

1. เด็กต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา บุคคล หรือครอบครัวที่ให้ความรักและความเข้าใจ เพื่อเป็นฐานในการสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้าน อันได้แก่ การพัฒนาทางด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ ค่านิยมและเจตคติ โดยเฉพาะในระยะตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนถึงอายุ 6 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเป็นระยะสำคัญที่สุดในการวางฐานและสร้างเสริมคุณภาพของคน

2. เด็กต้องได้รับสารอาหารอย่างน้อยที่สุดตามความต้องการของร่างกายที่ได้กำหนดไว้ตามวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงในช่วงอายุต่าง ๆ เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่ และแข็งแรงสมบูรณ์ตามปกติในวัยของตน

3. เด็กต้องได้รับการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการและได้รับการป้องกันจากโรคและภัยที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เด็กต้องได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคด้วยวัคซีนตามที่ได้กำหนดไว้ ตลอดจนได้รับการป้องกันจากโรคติดต่อและไม่ติดต่อ รวมทั้งต้องได้รับการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานในกรณีที่เจ็บป่วยและได้รับการฟื้นฟูสภาพ

4. เด็กต้องมีที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะ ไม่คับแคบจนเกินไป และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นพิษเป็นภัย ต่อสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ เด็กต้องมีโอกาสและมีสถานที่ว่างเล่น ออกกำลังกายและเล่นกีฬา รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมนันทนาการตามวัย

5. เด็กต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย เพื่อพัฒนาให้มีปัญญามีคุณธรรมตามหลักศาสนาของตน และมีจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เด็กต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการดำรงชีวิต มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีเจตคติที่จะไม่เรียนรู้ต่อเนืองและตลอดชีวิต มีเจตคติที่ดีต่อครอบครัว สังคมและการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้องเป็นจริง เข้าใจและยอมรับความต้องการ สิทธิ และบทบาทของตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เป็นพลเมืองไทยที่รับผิดชอบ มีคุณภาพ และรู้จักอยู่ร่วมกันโดยสันติ

6. เด็กต้องได้รับการพัฒนาให้มีสุนทรีย์ภาพ ขานซึ่งในความงาม รู้จักรัก เข้าใจและอนุรักษ์มรดกและเอกลักษณ์ของชาติ ด้วยการมีส่วนร่วม สร้างสรรค์และพัฒนา ในกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. เด็กต้องได้รับการฝึกอบรม พัฒนาความรู้และทักษะสำหรับการเตรียมการประกอบอาชีพตามความถนัด ความสามารถและความสนใจของตน เพื่อให้พึ่งตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจรวมทั้งมีค่านิยมที่พึงประสงค์ในการทำงานที่สุจริตและเหมาะสมกับวัย

8. เด็กต้องมีโอกาสและสามารถแสดงความคิดเห็นของตนได้ ด้วยจิตสำนึกต่อสังคมส่วนรวมและสาธารณสมบัติ มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งการยึดถือเรื่องความมีวินัยในตนเองและความยุติธรรมในสังคม เพื่อเป็นพื้นฐานของวิถีทางในการดำเนินชีวิตตามครรลองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

9. เด็กต้องมีโอกาสเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานด้านต่าง ๆ ในสังคม ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน อันหมายรวมถึงสิทธิในการใช้บริการด้านการป้องกัน การคุ้มครองและ แก้ไข การฟื้นฟูและการพัฒนา

10. เด็กต้องได้รับโอกาสในการรับรู้ และการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ พื้นฐานจากรัฐ สถาบันสังคมและองค์กรธุรกิจ พร้อมทั้งการมีตัวแทนในการพิทักษ์สิทธิและ ผลประโยชน์ดังกล่าวตามความเหมาะสม เด็กต้องได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองต่อการถูก กล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยไม่นำมาเปิดเผยต่อสาธารณชนหรือประชาชน และต้องได้รับการ ปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่

องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก

1. บิดาและมารดามีหน้าที่และความรับผิดชอบเท่าเทียมกัน ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก ทั้งนี้ ผู้ที่จะเป็นบิดาและมารดาจะต้องมีความพร้อม ทางด้านสุขภาพกายและจิต มีวุฒิภาวะที่จะรับผิดชอบต่อครอบครัว สามารถที่จะประกอบ อาชีพ รวมทั้งเรียนรู้วิธีการเลี้ยงดูเด็ก เพื่อพัฒนาเด็กให้บรรลุถึงศักยภาพของความเป็น มนุษย์โดยสมบูรณ์ โดยรัฐ สถาบันสังคมและองค์กรธุรกิจจะต้องร่วมกันสนับสนุน

2. ผู้ใหญ่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี และสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก รวมทั้งให้ความร่วมมือแก่รัฐและสถาบันสังคม ที่จะร่วมพัฒนาปกป้องคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็ก เพื่อไม่ให้ถูกทอดทิ้ง เอาเปรียบหรือถูก ทารุณทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3. รัฐ สถาบันสังคม อันรวมถึงองค์กรเอกชนและชุมชนด้วย โดยเฉพาะองค์กร ธุรกิจและสื่อมวลชน ต้องร่วมมือกันในการพัฒนาเด็กและพิทักษ์เด็กตลอดจนประสานการ ให้บริการตามความต้องการพื้นฐานของเด็กและสนับสนุนกลไกในการวางแผน นโยบาย มาตรการ และการปฏิบัติ

4. รัฐ สถาบันสังคม อันรวมถึงองค์กรเอกชนและชุมชนด้วย โดนเฉพาะองค์กร ธุรกิจและสื่อมวลชน ต้องส่งเสริมการวิจัยว่าด้วยสถานการณ์ของเด็กและสถานะการ พัฒนาเด็ก เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเด็ก และปฏิรูปนโยบาย มาตรการ กฎหมาย และ การปฏิบัติ ซึ่งขัดกับสิทธิเด็กภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

5. รัฐบาลโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และสภาองค์การพัฒนาเด็กและเยาวชน ต้องประสานความร่วมมือจัดสมัชชาแห่งชาติ เพื่อรายงานสภาวะด้านเด็กและผลการดำเนินงานพัฒนาเด็กและพิทักษ์สิทธิเด็ก และสรุปเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาเป็นประจำอย่างน้อยทุก 2 ปีอย่างต่อเนื่อง

การปกป้องพิทักษ์คุณภาพชีวิตในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน

การคุ้มครองพิทักษ์ปกป้องเพื่อให้แรงงานเด็กมีคุณภาพชีวิตนั้น มีปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 หมวด 3 สาระสำคัญของกรพิทักษ์ปกป้องแรงงานเด็ก สรุปได้ ดังนี้

1. อายุขั้นต่ำ

ห้ามจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เข้าทำงาน (มาตรา 44)

เดิม ห้ามจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปี

2. การกำกับดูแลการจ้าง

ให้นายจ้างปฏิบัติดังนี้

(1) แจ้งการจ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นต่อพนักงานตรวจแรงงานภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่เด็กเข้าทำงาน

(2) จัดทำบันทึกสภาพการจ้างกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเก็บไว้ ณ สถานที่ประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้าง พร้อมทั้งจะให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจได้ในเวลาทำการ

(3) แจ้งการสิ้นสุดการจ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นต่อพนักงานตรวจแรงงาน ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่เด็กออกจากงาน (มาตรา 45)

3. เวลาพักของแรงงานเด็กที่เป็นลูกจ้าง

ให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก มีเวลาพักรวันหนึ่ง ไม่น้อยกว่าหนึ่งชั่วโมง ติดต่อกัน หลังจากที่ลูกจ้างทำงานมาแล้วไม่เกินสี่ชั่วโมง แต่ในสี่ชั่วโมงนั้นให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กได้มีเวลาพักตามที่นายจ้างกำหนด (มาตรา 46)

เดิม กำหนดไว้กว้าง ๆ ว่าจะให้พักได้ไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง

4. เวลาที่ห้ามเด็กทำงาน

(1) ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ทำงานในระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย

นายจ้างอาจให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปีและเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละครหรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกันทำงานในระหว่างเวลาดังกล่าวได้ ทั้งนี้ให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นได้พักผ่อนตามสมควร (มาตรา 47)

(2) ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปีทำงานล่วงเวลา หรือทำงานในวันหยุด (มาตรา 48)

5. งานที่ห้ามเด็กทำ

- (1) งานหลอม เป่า หล่อ หรือรีดโลหะ
- (2) งานบ่มโลหะ
- (3) งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียง และแสง ที่มีระดับแตกต่างจากปกติอันอาจเป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (4) งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (5) งานเกี่ยวกับจุลชีวันเป็นพิษซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย ราหรือเชื้ออื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (6) งานเกี่ยวกับวัตถุมีพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ เว้นแต่ทำงานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (7) งานขับหรือบังคับรถยกหรือปั้นจั่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (8) งานใช้เลื่อยเดินด้วยพลังไฟฟ้าหรือเครื่องยนต์
- (9) งานที่ต้องทำไต่ดิน ไตน้ำ ในถ้ำ อุโมงค์ หรือปล่องในภูเขา
- (10) งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (11) งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน
- (12) งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่สิบเมตรขึ้นไป
- (13) งานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 49)

6. สถานที่ห้ามเด็กทำ

- (1) โรงฆ่าสัตว์
- (2) สถานที่เล่นการพนัน
- (3) สถานที่เดินรำ รำวง หรือร้องเงิง
- (4) สถานที่ที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายและ
บริการ โดยมีผู้บ้ำเรอ สำหรับปรนนิบัติลูกค้า หรือโดยมีที่สำหรับพักผ่อนหลับนอนหรือมี
บริการนวดให้แก่ลูกค้า
- (5) สถานที่อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 50)

7. การคุ้มครองค่าจ้าง

- (1) ห้ามมิให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างของลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กให้แก่บุคคลอื่น
- (2) ห้ามมิให้นายจ้างเรียกหรือรับเงินประกันเพื่อการใด ๆ จากฝ่ายลูกจ้าง
ซึ่งเป็นเด็ก
- (3) ในกรณีที่นายจ้าง ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก บิดามารดาหรือผู้ปกครองของ
ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก จ่ายหรือรับเงินหรือประโยชน์ตอบแทนใด ๆ เป็นการล่วงหน้าก่อนมีการจ้าง
ขณะแรกจ้างหรือก่อนถึงงวดการจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กในแต่ละคราว มิให้ถือว่า
เป็นการจ่ายหรือรับค่าจ้างสำหรับลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้น และห้ามมิให้นายจ้างนำเงินหรือ
ประโยชน์ตอบแทนดังกล่าวมาหักจากค่าจ้างซึ่งต้องจ่ายให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กตามกำหนด
เวลา (มาตรา 51)

8. การพัฒนาเด็ก

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการทำงานของ
เด็ก ให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี มีสิทธิลาเพื่อเข้าประชุม สัมมนา รับการ
อบรม รับการฝึกหรือลาเพื่อการอื่น ซึ่งจัดโดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน
ที่อธิบดีเห็นชอบ โดยให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กแจ้งให้นายจ้างทราบล่วงหน้าถึงเหตุที่ลาโดย
ชัดแจ้ง พร้อมทั้งแสดงหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ถ้ามี และให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างซึ่ง
เป็นเด็กเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานตลอดระยะเวลาที่ลาแต่ปีหนึ่งต้องไม่เกินสามสิบวัน
(มาตรา 52)

9. เงินประกัน

ห้ามมิให้นายจ้างเรียกหรือรับเงินประกันเพื่อการใด ๆ จากฝ่ายลูกจ้างเด็ก (มาตรา 5 วรรค 2)

10. การล่วงเกินทางเพศ

ห้ามนายจ้างหรือหัวหน้างาน หรือผู้ตรวจงาน ล่วงเกินทางเพศต่อลูกจ้างหญิงหรือเด็ก

11. พักค้ำหน้าหนักการยกของ

ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานยก แบก หาม หาบ ทูน ลาก หรือเข็นของหนักเกินอัตราน้ำหนักตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 37)

จะเห็นได้ว่ากฎหมายคุ้มครองแรงงานฉบับปัจจุบัน ถือเป็นการคุ้มครองแรงงานส่วนที่มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็กที่มีมาตรฐานก้าวหน้าสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นนิมิตหมายอันดีที่ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

ความจำเป็นที่ต้องมีการกำหนด

เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างมาก โดยเฉพาะในครอบครัวยากจนและถูกเลิกจ้างหรือตกงาน เด็กในครอบครัวดังกล่าวคงต้องรับงานทำเลี้ยงชีพ แรงงานเด็กจึงอาจถูกเอาเปรียบมากขึ้น เนื่องจากตลาดแรงงานหดตัวลงมามาตรการของรัฐเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน อาจจะไม่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เท่าทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันสถาบันครอบครัว ระบบการศึกษา ชุมชนท้องถิ่น ก็ไม่แข็งแรงพอที่จะรองรับแรงงานคืนถิ่นทั้งเด็กและผู้ใหญ่ได้มากนัก ดังนั้นความจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องหันมาให้ความสำคัญกับการดูแลคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ามาตรการทางกฎหมายที่กำหนดไว้

การใช้มาตรการทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กที่จะประสบความสำเร็จได้ ผู้เกี่ยวข้องจะต้องเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก การสร้างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กและการสำรวจข้อมูลเพื่อทราบระดับคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กจะเป็นการสร้าง การเรียนรู้ การตระหนักถึงคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กเป็นอย่างดี ยิ่งไปกว่านั้น ยังจะช่วยให้มาตรการต่าง ๆ ของรัฐ รวมทั้งความพยายามในการแก้ปัญหาแรงงานเด็กมีทิศทางถูกต้องมากขึ้น ดังนี้

1. การมีเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตัวเด็ก นายจ้างและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถทราบถึงความจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่เด็กควรได้รับในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม จะทำให้การช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาแรงงานเด็กเป็นไปอย่างถูกต้องมากขึ้น

2. การมีเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก จะสามารถช่วยกำหนดแนวทางการพัฒนาเด็กทางร่างกายและจิตใจให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพของชาติ

3. การมีเครื่องชี้วัดที่มีมาตรฐาน จะสามารถใช้เป็นสิ่งกำหนดนโยบายและทิศทาง ตลอดจนการกำหนดแผนงาน โครงการพัฒนาแรงงานเด็กได้ถูกต้องมากขึ้น

4. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิเคราะห์.

ในการศึกษาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็กครั้งนี้ ได้ดำเนินการเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

1. **การอนุมัติโครงการ** โดยที่เป็นช่วงจังหวะซึ่งองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้ประกาศให้การสนับสนุนการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก ภายใต้โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก (The International Programme on the Elimination of Child Labour) ผู้ศึกษาจึงได้เสนอโครงการนี้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก ILO ด้วย ผลการพิจารณาปรากฏว่า โครงการพัฒนาเครื่องชี้วัดแรงงานเด็ก เป็น 1 ใน 5 โครงการของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ได้รับอนุมัติงบประมาณจาก ILO โดยมีวงดำเนินการระหว่างปลายปี 2538 - 2540 เป็นเงิน 738,650 บาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลและค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงาน จึงทำให้อัตรางบประมาณของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมลงไปได้เป็นอย่างมาก

2. **การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล** เมื่อโครงการได้รับอนุมัติแล้ว ได้นำเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเครื่องชี้วัดแรงงานเด็ก 15 คน คณะทำงาน 12 คน

คณะกรรมการและคณะทำงานจะทำหน้าที่ให้ข้อคิดเห็น เสนอแนะในการกำหนดเครื่องชี้วัดแรงงานเด็ก โดยถือเสมือนเป็น "กลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี" (Key Informant Group) หน้าที่หลักคือ พิจารณาร่างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กที่เสนอให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นต่อเครื่องชี้วัดแต่ละตัวจนครบถ้วน

โดยที่ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานกำลังอยู่ระหว่างพิจารณา กอปรกับมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง การศึกษาจึงต้องล่าช้าไป

3. **ข้อสรุป**

ผลจากการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานวิจัยต่างๆ รวมทั้งข้อคิดเห็นจากคณะกรรมการ คณะทำงาน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี (Key Informant Group) ประกอบเข้ากับกฎหมายคุ้มครองแรงงานได้ข้อสรุป ดังนี้

3.1 คำนิยามมาตรฐานคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

มาตรฐานคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กคือ การที่แรงงานเด็กได้รับบริการ หรือการเข้าถึง หรือการได้รับรู้อย่างเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐาน รวม 3 ด้านอย่างครบถ้วน

- 1) ได้รับการส่งเสริมให้มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม และไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน
- 2) ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ
- 3) ได้รับการคุ้มครองด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม

3.2 เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

เครื่องชี้วัดระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก ที่กำหนดขึ้นประกอบด้วย ตัวชี้วัดจำนวน 29 ตัว ดังนี้

1. ได้รับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ สังคมและไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน เครื่องชี้วัด ได้แก่

- 1.1 มีภาวะโภชนาการที่ติดตามเกณฑ์ที่กำหนด (เกณฑ์ที่ 1)
- 1.2 ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 1.3 มีเวลาออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง
- 1.4 มีเวลาพักผ่อนนอนหลับอย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง
- 1.5 ได้รับการส่งเสริมให้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ หรือสูงกว่าภาคบังคับหรือเรียนต่อเพื่อเพิ่มทักษะด้านอาชีพ
- 1.6 มีเวลาพักผ่อนโดยการทำกิจกรรมนันทนาการ
- 1.7 ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง การปกครองตนเองและการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
- 1.8 มีความรู้พื้นฐานด้านการเมือง การปกครอง หน้าที่พลเมืองตามกฎหมายและกฎ ระเบียบต่าง ๆ
- 1.9 มีความรู้ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย และได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ

- 1.10 ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัว หรือถ้าไม่ได้อยู่กับครอบครัว ต้องมีการติดต่อกับครอบครัวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
  - 1.11 ไม่ถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ หรือล่วงเกินทางเพศจาก นายจ้าง หรือบุคคลอื่นและไม่ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ทำงานจากนายจ้าง
2. ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ เครื่องชีวิต ได้แก่
- 2.1 ก่อนทำงานเคยได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องของแรงงาน เด็ก แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาและอื่น ๆ อย่างน้อย 1 ครั้ง
  - 2.2 ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้อันเป็นการเตรียมคุณสมบัติขั้นพื้นฐาน ทักษะทั่วไป นิสัยและจริยธรรมในการทำงาน
  - 2.3 ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพในสาขาต่าง ๆ
  - 2.4 ก่อนทำงานจะต้องได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพในสาขาต่าง ๆ อย่างน้อย 30 ชั่วโมง
  - 2.5 ก่อนเข้าทำงานต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการทำงานประเภทต่าง ๆ
  - 2.6 ในระหว่างการทำงาน ต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อยกระดับฝีมือแรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ๆ รวมระยะเวลาที่ฝึกอบรมไม่ต่ำกว่า 30 ชั่วโมง โดยนายจ้างไม่ถือว่าเป็นวันหยุดทำงาน และต้องจ่ายค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานปกติ

มีเครื่องชี้วัด ดังนี้

3. การได้รับการคุ้มครองด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม

- 3.1 มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปี บริบูรณ์
- 3.2 ไม่ทำงานซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย (ตามเกณฑ์ที่ 2)
- 3.3 ไม่ทำงานในสถานที่ต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด (ตามเกณฑ์ที่ 2)
- 3.4 มีการหยุดทำงานอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน
- 3.5 ไม่ใช้เวลาทำงานเกิน 6 ชั่วโมง/วัน
- 3.6 แรงงานเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ จะต้องไม่ทำงาน ในวันหยุดทำงานล่วงเวลา ทำงานในระหว่าง 22.00 น. ถึง 06.00 น. (เว้นแต่เป็นการแสดงภาพยนตร์ ละครหรือการแสดงอย่างอื่น ซึ่งต้องให้มีเวลาพักผ่อนพอสมควร)
- 3.7 ได้รับค่าจ้างในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ
- 3.8 ได้รับค่าจ้างเต็มจำนวนตามที่ได้ตกลงกันได้
- 3.9 สถานประกอบการที่มีแรงงานเด็กต้องมียาและเครื่องมือ ในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นตามกฎหมาย (ตามเกณฑ์ที่ 3)
- 3.10 สถานที่ทำงานของแรงงานเด็กต้องมีน้ำสะอาดสำหรับ ดื่ม มีห้องน้ำ ห้องส้วมตามที่กฎหมายกำหนด (ตามเกณฑ์ที่ 4)
- 3.11 ในกรณีที่นายจ้างจัดที่พักอาศัยให้ ที่พักอาศัยต้อง เหมาะสมเป็นไปตามมาตรฐานที่อยู่อาศัย (ตามเกณฑ์ที่ 5)
- 3.12 การทำงานของแรงงานเด็กในสถานประกอบการ ต้องมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากการทำงาน

หมายเหตุ

1. เกณฑ์ที่ 1 การมีภาวะโภชนาการดี

อายุ	น้ำหนัก (กิโลกรัม)		ส่วนสูง (เซนติเมตร)	
	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย
13 ปี	44.4	47.1	150.5	153.8
14 ปี	47.3	47.4	155.8	160.5
15 ปี	49.2	51.3	157.1	164.8
16 ปี	50.6	54.2	157.5	167.7
17 ปี	51.2	56.2	157.6	168.5
18 ปี	51.3	57.2	157.6	169.5

ที่มา : กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข 2532

**2. เกณฑ์ที่ 2 ลักษณะงานและสถานที่ที่กฎหมายห้ามนายจ้างให้
แรงงานเด็กทำ**

ลักษณะงาน

- งานหลอม เป่า หล่อ เชื่อม บัดกรี ริดโลหะ หรือวัสดุอื่น
- งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน ฝุ่นละออง เสียง และแสงที่มีระดับผิดปกติอันอาจจะเป็นอันตราย
- งานที่เกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
- งานเกี่ยวกับจุลชีวันเป็นพิษ ซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย ราและเชื้ออื่น ๆ งานเกี่ยวกับวัตถุเป็นพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ ยกเว้นงานสถานบริการน้ำมัน
- งานขั้ว หรือบังคับรถยก หรือปั้นจั่น งานใช้เสื่อยไฟฟ้า หรือเครื่องยนต์
- งานที่ทำให้ดิน ใต้น้ำ อุโมงค์ หรือปล่องในภูเขา
- งานเกี่ยวกับกัมมันตรังสี

สถานที่

- โรงฆ่าสัตว์
- สถานที่เล่นการพนัน
- สถานที่เดินรำ รำวง หรือร้องเงิง ทั้งที่มีและไม่มีหญิงบริการ
- สถานที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายและ
บริการ โดยมีหญิงและ/หรือชายบริการ หรือที่สำหรับพักผ่อน หลับ
นอน หรือมีบริการนวดให้แก่ลูกค้า

3. เกณฑ์ที่ 3 ยาและเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ตามที่กฎหมายกำหนด

- สายยางรัดห้ามเลือด
- กรรไกร
- ถ้วยตวงยา
- ถ้วยล้างตา
- หลอดหยอดตา
- ถ้วยน้ำ
- ที่ป้ายยา
- เข็มกลัด
- ปากคีบปลายท่อ
- ปรอทวัดไข้
- อัลกอฮอล์เอทิลบริสุทธิ์ 70%
- ยาแก้ไฟไหม้น้ำร้อนลวก
- น้ำบอริกล้างตา
- แอมโมเนียหอม
- ยาแก้ปวดหัวตัวร้อน
- ทิงเจอร์ฝั้นการบูร
- ยาธาตุน้ำขาว
- ยาธาตุน้ำแดง
- ยาแก้บิด
- โซเดียมไบคาร์บอเนต
- วาสลินขาว
- สำลี ผ้าชะแผล ผ้าพันแผล ผ้ายางพลาสติก
- ยาแดงใส่แผล ยาเหลืองใส่แผล หรือทิงเจอร์ไอโอดีน

4. เกณฑ์ที่ 4 ปริมาณน้ำสะอาดสำหรับดื่ม ห้องน้ำ และห้องส้วมที่ สถานประกอบการควรจัดให้มีตามจำนวนลูกจ้าง

ก) สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างไม่เกิน 15 คน ต้องมีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม

ไม่น้อยกว่า 1 ที่ ห้องน้ำและห้องส้วมไม่น้อยกว่าอย่างละ 1 ที่

ข) สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างทำงานไม่เกิน 40 คน ต้องมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มไม่น้อยกว่า 1 ที่ ห้องน้ำไม่น้อยกว่า 1 ที่ และห้องส้วมไม่น้อยกว่า 2 ที่

ค) สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างทำงานไม่เกิน 80 คนขึ้นไป น้ำสะอาดสำหรับดื่ม ห้องน้ำและห้องส้วม เพิ่มอีกอย่างละ 1 ที่ สำหรับจำนวนลูกจ้างทุก ๆ ห้าสิบคนเศษของห้าสิบคน ถ้าเกิน 25 คน ให้ถือเป็น 50 คน

จ) สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างทั้งชายและหญิงต้องมีการแยกห้องน้ำและห้องส้วมไว้

5. เกณฑ์ที่ 5 มาตรฐานที่อยู่อาศัย

ข้อกำหนดให้สอย

ข้อกำหนดมาตรฐาน

พื้นที่ของห้องที่ใช้ประโยชน์

- ห้องนอน (สำหรับนอน 2 คน)	8.64 ตรม.
- ห้องน้ำ – ส้วม – ซักผ้า	2.16 ตรม.

ความสูงของเพดาน

- ความสูงของห้องจากพื้นถึงเพดาน	2.40 ตรม.

การระบายอากาศและแสงสว่าง

ตามธรรมชาติภายในอาคาร

- การระบายอากาศได้หลังคา	1/20 ของพื้นที่เพดาน
- ช่องหน้าต่างห้องนอน (บานเกร็ด)	1.722 ตรม. (20% ของพื้นที่)

ปริมาณแสงสว่างที่พอเหมาะ

สำหรับห้องนอน = 50 ลักซ์

- ช่องหน้าต่างห้องน้ำ	0.43 ตรม.(20% ของพื้นที่)

ปริมาณแสงสว่างที่พอเหมาะ

สำหรับห้องน้ำ = 100 ลักซ์

ทางเดินและขนาดประตู

- ทางเดินภายในอาคาร	0.85 ม.
- ขนาดของประตูภายนอก (จากผนังถึงผนัง)	0.90 X 2.00 ม.

ข้อกำหนดใช้สอย

ข้อกำหนดมาตรฐาน

- ขนาดของประตูภายใน (จากผนังถึงผนัง) 0.70 X 1.80 ม.
- ขนาดของประตูห้องน้ำ-ส้วม (จากผนังถึงผนัง) 0.60 X 1.80 ม.

สุขลักษณะอาคาร

- ระบบการกำจัดสิ่งโสโครกและของเสีย B.O.D.* ไม่เกิน 60 มก./ลิตร
S.S.* ไม่เกิน 80 มก./ลิตร
- ปริมาณการใช้น้ำ 200 ลิตร/คน/วัน

อุณหภูมิและความชื้นภายในอาคาร

- ห้องนอน อุณหภูมิ 22° C - 27° C

ที่มา : ฝ่ายวิจัยการก่อสร้าง สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย,2522

3.3 การกำหนดเป้าหมาย

เกณฑ์มาตรฐานของเครื่องชี้วัดคุณภาพแรงงานเด็ก เป็นมาตรฐานที่แรงงานเด็กทุกคนควรได้รับ แต่ในทางปฏิบัตินั้น โอกาสที่ทุกคนจะมีคุณภาพชีวิต เป็นไปตามมาตรฐานครบถ้วนร้อยละเจ็ดสิบต้องใช้เวลาพอสมควร ในการดำเนินงานจึงต้องกำหนดเป้าหมายแต่ละช่วงเวลาให้เหมาะสมกับความเป็นไปได้ หรือขีดความสามารถของผู้ปฏิบัติ

ในการกำหนดเป้าหมายปีเริ่มต้นดำเนินการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก จึงเสนอให้กำหนดเป้าหมายไว้ที่ร้อยละ 50 หมายความว่า ถ้าสามารถส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานได้ ร้อยละ 50 จากจำนวนแรงงานเด็กที่สำรวจพบทั้งหมด แสดงว่าบรรลุเป้าหมายการส่งเสริม

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีตัวชี้วัดบางตัวที่กำหนดโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และโดยหลักการต้องถือว่า ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ดังนั้น เป้าหมายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กในส่วนที่กำหนดตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน จึงควรกำหนดไว้ร้อยละ 100 โดยยึดหลักการว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติ

โดยสรุปแล้วเพื่อให้มีทิศทางในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก จึงได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานสำหรับตัวชี้วัดแต่ละตัว โดยยึดหลักการว่าเป้าหมายที่กำหนดจะต้องมีความเป็นไปได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน และจะต้องสอดคล้องกับนโยบาย แผนงาน/โครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาเด็กและแก้ไขปัญหาลูกแรงงานเด็กของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งต้องสอดคล้องกับศักยภาพของหน่วยงานในเชิงงบประมาณ การดำเนินการ และประการที่สำคัญจะต้องเป็นไปตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานด้วย

ดังนั้นเกณฑ์เป้าหมายที่ตั้งขึ้น จึงมี 2 ลักษณะ คือ

1. ตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน กำหนดเป้าหมายไว้ร้อยละ 100
2. ตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดจากความจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่เด็กควรได้รับจากสังคม กำหนดโดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้จากหลักการขั้นต้น จึงกำหนดเป้าหมายไว้ร้อยละ 50 โดยมีเงื่อนไขว่า สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม

เกณฑ์เป้าหมายเครื่องชี้วัดแรงงานเด็กในปีช่วงแรก (2539-2544) ที่กำหนดมีรายละเอียด ดังนี้

เกณฑ์เป้าหมายเครื่องชี้วัดแรงงานเด็ก ปี 2539-2544

ตัวชี้วัด	ปีงบประมาณแรงงานเด็ก ที่บรรลุถึงร้อยละ
หมวดที่ 1 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ สังคม และไม่ถูกละเมิด สิทธิขั้นพื้นฐาน	
1. มีภาวะโภชนาการที่ดี	น้ำหนักและส่วนสูงตาม เกณฑ์มาตรฐาน 50
2. แรงงานเด็กต้องได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง	50
3. แรงงานเด็กมีเวลาออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 1 ชม.	50
4. แรงงานเด็กมีเวลาพักผ่อนนอนหลับอย่างน้อยวันละ 8 ชม.	50

คุณลักษณะที่วัดได้	เป้าหมายของหน่วยงานเด็ก ที่บ่งชี้ถึง (ร้อยละ)
5. ได้รับการส่งเสริมให้เรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ หรือ สูงกว่าภาคบังคับ หรือเรียนต่อเพื่อเพิ่มทักษะด้านอาชีพ	50
6. มีเวลาพักผ่อนโดยการทำกิจกรรมนันทนาการ	50
7. ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง การปกครองตนเอง และอาชีพ อย่างสม่ำเสมออย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	50
8. มีความรู้พื้นฐานด้านการเมือง การปกครอง หน้าที่พลเมือง ตามกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ	50
9. มีความรู้ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย และได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ	50
10. ได้พักอาศัยกับครอบครัวหรือถ้าไม่ได้อยู่กับครอบครัวต้อง มีการติดต่อกับครอบครัวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	50
11. ไม่ถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจหรือล่วงเกินทางเพศจาก นายจ้างหรือบุคคลอื่น และไม่ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยว ให้ทำงานกับนายจ้าง	50
หมวด 2 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ	
12. ก่อนทำงานเคยได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องของแรงงานเด็ก แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา และอื่น ๆ อย่างน้อย 1 ครั้ง	50
13. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้อันเป็นการเตรียม คุณสมบัติขั้นพื้นฐาน ทักษะทั่วไป นิสัย และจริยธรรม ในการทำงาน	50
14. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับ อาชีพในสาขาต่าง ๆ	50

คุณลักษณะที่พึงประสงค์	เป็นสมรรถนะย่อยในสมรรถนะ คุณธรรม (ร้อยละ)
15. ก่อนทำงานจะต้องได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพในสาขาต่าง ๆ อย่างน้อย 30 ชม.	50
16. ก่อนทำงานต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการทำงานประเภทต่าง ๆ	50
17. ในระหว่างทำงานต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อยกระดับฝีมือแรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่ต่ำกว่า 30 ชม. โดยนายจ้างไม่ถือเป็นวันหยุดทำงาน และจ่ายค่าจ้างเท่ากับจ้างในวันทำงานปกติ	50
หมวด 3 การได้รับการคุ้มครองด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม	
18. มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์	100
19. ไม่ทำงานซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย	100
20. ไม่ทำงานในสถานที่ต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด	100
21. มีการหยุดทำงานอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน	100
22. แรงงานเด็กต้องไม่ใช้เวลาทำงานเกิน 6 ชม./วัน	100
23. แรงงานเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ จะต้องไม่ทำงานในวันหยุด ทำงานล่วงเวลา หรือระหว่าง 22.00-06.00 น. (เว้นแต่เป็นการแสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่น ซึ่งต้องให้มีเวลาพักผ่อนพอสมควร)	100
24. ได้รับค่าจ้างในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ	100
25. ได้รับค่าจ้างเต็มจำนวนตามที่ได้ตกลงกันได้	100
26. สถานประกอบการที่มีแรงงานเด็กต้อง มียาและเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นตามกฎหมาย	100
27. สถานที่ทำงานของแรงงานเด็กต้องมีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม มีห้องน้ำ ห้องส้วม ตามที่กฎหมายกำหนด	100

การดำเนินงาน/โครงการ	เป้าหมายงาน/โครงการ ที่บรรลุล่วงร้อยละ
28. ในกรณีที่นายจ้างจัดที่พักอาศัยให้ ที่พักอาศัยต้องเหมาะสม เป็นไปตามที่กฎหมายที่อยูอาศัย	100
29. การทำงานของแรงงานเด็กในสถานประกอบการต้องมีการ ใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากการทำงาน	100

3.4 การสำรวจคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

แบบสำรวจ

เพื่อให้ได้ทราบว่าแรงงานเด็กในประเทศไทยมีคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์มาตรฐานเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กในระดับใด จำนวนเท่าใด ใกล้เคียงหรือยังห่างจากเป้าหมายมากน้อยเพียงใด จึงได้ออกแบบสำรวจขึ้นเรียกว่า แบบ 1 รายละเอียดของแบบสำรวจที่ผ่านการพิจารณาของ "กลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี" ทั้ง 2 ระดับ ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 คำแนะนำในการใช้แบบสำรวจ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถาม 35 ข้อ และมีช่องคำตอบ หรือสรุปคำตอบทุกข้อ

โดยกำหนดให้มีการสำรวจ 2 ปี ต่อครั้ง

รายละเอียดของแบบสำรวจที่สร้างขึ้น มีดังนี้

(แบบ 1)

แบบสำรวจข้อมูลคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก
ปี .....

ชื่อผู้สำรวจหรือกรอกแบบสำรวจ.....

ชื่อสถานประกอบการ.....เลขที่.....ถนน.....

แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....

จังหวัด.....

ประกอบกิจการหลัก.....

จำนวนลูกจ้าง.....คน

ส่วนที่ 1

คำแนะนำในการใช้แบบสำรวจข้อมูลจำเป็นพื้นฐานแรงงานเด็ก แบบ 1

- 1 ให้แบบสำรวจข้อมูลชุดนี้ 1 ชุด ต่อแรงงานเด็ก 1 คน
  - 2 ในการจัดเก็บข้อมูล ให้สอบถามข้อมูลจากแรงงานเด็กโดยตรง
(บางคำถามอาจใช้การสังเกตประกอบด้วย)
  - 3 ในการตอบข้อมูลให้ใส่เครื่องหมาย / ลงใน ( ) และเติมตัวเลขลงในช่องว่างที่
เป็นจุด ๆ (.....) ให้สมบูรณ์
  - 4 เมื่อจัดเก็บข้อมูลตามแบบ 1 เสร็จแล้ว ให้ตรวจสอบว่ากรอกรายละเอียด
ครบทุกข้อหรือไม่
  - 5ให้นำข้อมูลในแบบ 1 ไปกรอกลงในแบบประมวลการจัดเก็บข้อมูล
ความจำเป็นพื้นฐานแรงงานเด็ก (แบบ 2)
-

คำถาม		คำตอบ																																								
1. ท่านมีอายุ.....ปี.....เดือน มีน้ำหนัก.....กิโลกรัม มีส่วนสูง.....เซนติเมตร สรุปข้อ 1 จากข้อมูลแรงงานเด็กมีน้ำหนักและ ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่ (เทียบเกณฑ์มาตรฐานจากตาราง) เกณฑ์มาตรฐานน้ำหนักและส่วนสูงตามอายุ <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">อายุ (ปี)</th> <th colspan="2">น้ำหนัก (กิโลกรัม)</th> <th colspan="2">ส่วนสูง (เซนติเมตร)</th> </tr> <tr> <th>หญิง</th> <th>ชาย</th> <th>หญิง</th> <th>ชาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>13</td> <td>44.4</td> <td>47.1</td> <td>150.5</td> <td>153.8</td> </tr> <tr> <td>14</td> <td>47.3</td> <td>47.4</td> <td>155.8</td> <td>160.5</td> </tr> <tr> <td>15</td> <td>49.2</td> <td>51.3</td> <td>157.1</td> <td>164.8</td> </tr> <tr> <td>16</td> <td>50.6</td> <td>54.2</td> <td>157.5</td> <td>167.7</td> </tr> <tr> <td>17</td> <td>51.2</td> <td>56.2</td> <td>157.6</td> <td>168.5</td> </tr> <tr> <td>18</td> <td>51.3</td> <td>57.2</td> <td>157.6</td> <td>169.5</td> </tr> </tbody> </table>		อายุ (ปี)	น้ำหนัก (กิโลกรัม)		ส่วนสูง (เซนติเมตร)		หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	13	44.4	47.1	150.5	153.8	14	47.3	47.4	155.8	160.5	15	49.2	51.3	157.1	164.8	16	50.6	54.2	157.5	167.7	17	51.2	56.2	157.6	168.5	18	51.3	57.2	157.6	169.5	( ) ตามเกณฑ์มาตรฐานหรือสูงกว่า ( ) ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน	
อายุ (ปี)	น้ำหนัก (กิโลกรัม)		ส่วนสูง (เซนติเมตร)																																							
	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย																																						
13	44.4	47.1	150.5	153.8																																						
14	47.3	47.4	155.8	160.5																																						
15	49.2	51.3	157.1	164.8																																						
16	50.6	54.2	157.5	167.7																																						
17	51.2	56.2	157.6	168.5																																						
18	51.3	57.2	157.6	169.5																																						
2. ในรอบปีที่ผ่านมามีท่านได้รับการตรวจสอบสุขภาพ หรือไม่		( ) ได้รับการตรวจ.....ครั้ง ( ) ไม่ได้รับการตรวจ																																								
3. ในระหว่างการทำงานท่านมีเวลาว่าง สำหรับการ ออกกำลังกายหรือไม่		( ) มี เฉลี่ยวันละ 1 ชั่วโมงขึ้นไป ( ) มี ต่ำกว่าวันละ 1 ชั่วโมง หรือไม่มีเวลาว่าง																																								
4. หลังการทำงานท่านมีเวลาพักผ่อนหลับนอน วันละประมาณกี่ชั่วโมง		( ) 8 ชั่วโมงขึ้นไป ( ) ต่ำกว่า 8 ชั่วโมง																																								

คำถาม	คำตอบ
5. ก่อนเข้าทำงาน ท่านเรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้วหรือไม่ (ถ้าเรียนจบแล้ว ข้ามไปถามข้อ 8)	☐ เรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ☐ เรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ
6. ในกรณีไม่จบการศึกษาภาคบังคับ หรือไม่ได้เรียนหนังสือ ท่านได้เรียนต่อเพื่อให้จบการศึกษาภาคบังคับหรือไม่ (ถ้าตอบว่าไม่ได้เรียนให้ข้ามไปถามข้อ 8)	☐ กำลังเรียน ☐ ไม่ได้เรียน
7. ในกรณีที่ท่านเรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ท่านได้เรียนต่อหรือกำลังเรียนต่อเพื่อเพิ่มทักษะด้านอาชีพ หรือเรียนต่อในระดับที่สูงกว่าภาคบังคับหรือไม่	☐ เรียนต่อจนจบการศึกษาในระดับที่สูงกว่าภาคบังคับหรือจบหลักสูตรเพิ่มทักษะด้านอาชีพแล้ว หรืออยู่ระหว่างเรียนต่อ ☐ ไม่ได้เรียน
8. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านได้มีโอกาสทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ หลังเลิกงาน เช่นอ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ หรือร่วมทำกิจกรรมอื่น ๆ หรือไม่	☐ ทำกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ยวันละ.....ชั่วโมง ☐ ไม่ได้ทำกิจกรรมนันทนาการเลย
9. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง การปกครองตนเอง และอาชีพจากการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ ฯลฯ หรือไม่	☐ ได้รับเฉลี่ยสัปดาห์ละ.....ครั้ง ☐ ไม่ได้รับ
10. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นเหล่านี้หรือไม่ ให้กาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อ 1 – 8 ตามที่แรงงานเด็กมีความรู้ ☐ 1. การเมืองการปกครองและหน้าที่พลเมือง ☐ 2. การแจ้งเกิด ☐ 3. การแจ้งตาย ☐ 4. การแจ้งย้ายที่อยู่	

คำถาม	คำตอบ
( ) 5. การสมรส ( ) 6. การเสียภาษีอากร ( ) 7. สิทธิเกี่ยวกับบุคคล ( ) 8. สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน	
สรุปข้อ 10 แรงงานเด็กมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นครบทุกข้อหรือไม่	( ) ครบทุกข้อ ( ) ไม่ครบทุกข้อ
11. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านได้มีโอกาสไปทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาเช่น วันเข้าพรรษา ออกพรรษา วิสาขบูชา มาฆบูชา ฯลฯ หรือไม่	( ) ไปทุกวันสำคัญ หรือไปบางวัน ( ) ไม่เคยไปเลย
12. ในระหว่างทำงานท่านพักอาศัยอยู่กับครอบครัวพ่อแม่ พี่น้องท่าน หรือไม่ (ถ้าพักอาศัยอยู่กับครอบครัวให้ข้ามไปถามข้อ 15)	( ) พักอาศัยอยู่กับครอบครัว ( ) ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัว
13. ในกรณีที่ท่านไม่ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัวในระหว่างทำงานในรอบปีที่ผ่านมาท่านได้ติดต่อกับครอบครัวอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรือไม่	( ) ติดต่อกับครอบครัวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ( ) ไม่ได้ติดต่อเลย
14. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านเคยถูกทำร้ายทางร่างกายจิตใจ หรือล่วงเกินทางเพศจากนายจ้างหรือบุคคลอื่น หรือถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวจากนายจ้างเพื่อให้งานหรือไม่	( ) ไม่เคย ( ) เคย
15. ก่อนทำงานท่านเคยได้รับข้อมูล ข่าวสารในเรื่องของแรงงานเด็ก แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา และอื่น ๆ หรือไม่	( ) เคยได้รับ ( ) ไม่เคยได้รับ

คำถาม	คำตอบ
16. ก่อนที่ท่านจะเข้าทำงาน ท่านเคยได้รับความรู้ ขั้นพื้นฐานทักษะ จริยธรรมในการทำงาน จากโรงเรียนที่เคยศึกษาหรือหน่วยงานอื่นหรือไม่	☐ เคยได้รับ ☐ ไม่เคยได้รับ
17. ก่อนเข้าทำงาน ท่านเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับ อาชีพในสาขาต่าง ๆ และแหล่งรับสมัครงานใน ท้องถิ่น จากกรณະแนวอาชีพ ทั้งในหรือนอก ระบบโรงเรียน หรือไม่	☐ เคยได้รับ ☐ ไม่เคยได้รับ
18. ก่อนเข้าทำงาน ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเพื่อ ให้มีความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติงานให้ได้ผลดี ในสาขาอาชีพต่าง ๆ หรือไม่	☐ เคยฝึกอบรม ประมาณ.....ชั่วโมง ☐ ไม่เคยฝึกอบรม
19. ก่อนเข้าทำงาน ท่านเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการ ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการทำงาน หรือไม่	☐ เคยได้รับ ☐ ไม่เคยได้รับ
20. ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านได้รับการฝึกอบรมเพื่อยก ระดับฝีมือแรงงานหรือไม่ (ถ้าไม่เคยได้รับการฝึกอบรม ให้ข้ามไปถามข้อ 23)	☐ ได้รับการฝึกอบรม จำนวน 1 ครั้ง ขึ้นไปและ ครั้งละไม่ต่ำกว่า 30 ชั่วโมง ☐ เคยได้รับการฝึกอบรมต่ำกว่า 30 ชั่วโมง หรือไม่เคยได้รับ การฝึกอบรมเลย
21. ในกรณีที่ท่านได้รับการฝึกอบรมตามข้อ 20 นายจ้างถือเป็นวันหยุดทำงานหรือไม่	☐ ถือเป็นวันหยุดทำงาน ☐ ไม่ถือเป็นวันหยุดทำงาน
22. ในการฝึกอบรมตามข้อ 20 นายจ้างของท่านจ่าย ค่าจ้างหรือไม่ (ถ้าไม่จ่ายค่าจ้าง ให้ข้ามไปถามข้อ 24)	☐ จ่าย ☐ ไม่จ่าย
23. จากข้อ 22 ในกรณีที่นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้ จ่าย ให้ในอัตราเท่าใด	☐ จ่ายเท่ากับหรือมากกว่า ค่าจ้างปกติ ☐ จ่ายน้อยกว่าค่าจ้างปกติ

คำถาม	คำตอบ
24. จากข้อมูลตามข้อ 1 แรงงานเด็กมีอายุ 15 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ใช่หรือไม่	( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่
25. ลักษณะงานที่ท่านทำมีลักษณะดังต่อไปนี้หรือไม่ (ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ หน้าข้อ 1 – 7 ตามลักษณะ งานที่ทำ) ( ) 1. งานหลอม เป่า หล่อ เชื่อม บัดกรี ริดโลหะ หรือวัสดุอื่น ( ) 2. งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความ ลั่นสะเทือน ฝุ่นละออง เสียงและแสง ที่มี ระดับผิดกว่าปกติอันอาจจะเป็นอันตราย ( ) 3. งานที่เกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อ สุขภาพ ( ) 4. งานเกี่ยวกับจุดชี้วันเป็นพิษ ซึ่งอาจเป็น เชื้อไวรัส แบคทีเรีย รา และเชื้ออื่น ๆ งานเกี่ยวกับวัตถุเป็นพิษ วัตถุระเบิด หรือ วัตถุไวไฟ ยกเว้นงานบริการในปั้มน้ำมัน ( ) 5. งานขับหรือบังคับรถยก หรือปั้นจั่น งานเลื่อยไฟฟ้า หรือเครื่องยนต์ ( ) 6. งานที่ทำได้ดิน ใต้น้ำ อุโมงค์ หรือปล่องในภูเขา ( ) 7. งานที่เกี่ยวกับกัมมันตรังสี	
สรุปข้อ 25 แรงงานเด็กทำงานที่มีลักษณะซึ่งเป็น อันตรายต่อสุขภาพอนามัยหรือ ความเจริญเติบโตของร่างกายหรือไม่	( ) ไม่ทำ (ไม่ทำงานที่มีลักษณะตาม ข้อ 1 – 7) ( ) ทำ (ทำงานที่มีลักษณะตามข้อ 1 – 7 ตั้งแต่ 1 ลักษณะขึ้นไป)

คำถาม	คำตอบ
26. ท่านทำงานในสถานที่ตามข้อ 1 – 4 หรือไม่ (ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ หน้าข้อ 1 – 4 ตาม ประเภทสถานที่ทำงาน) ( ) 1. โรงฆ่าสัตว์ ( ) 2. สถานที่เล่นการพนัน ( ) 3. สถานที่เดินร่ำ รำวง หรือร้องเงิง ทั้งที่มี และไม่มีหญิงพาร์ตเนอร์ ( ) 4. สถานที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่ม อย่างอื่นจำหน่าย และบริการ โดยมีหญิง และ/หรือชายบริการ หรือสถานที่สำหรับ พักผ่อนหลับนอนหรือมีบริการนวดให้แก่ ลูกค้า	
สรุปข้อ 26 แรงงานเด็กทำงานในสถานที่ต้องห้าม หรือไม่	( ) ไม่ทำ (ไม่ทำงานในสถานที่ ตาม ข้อ 1- 4) ( ) ทำ (ทำงานในสถานที่ตาม 1-4)
27. ในการทำงานท่านมีวันหยุดอย่างน้อยสัปดาห์ ละ 1 วัน หรือไม่	( ) มีวันหยุดสัปดาห์ละ 1 วัน หรือมากกว่า ( ) ไม่มีวันหยุด
28. การทำงานของท่านใช้เวลาเกิน 6 ชั่วโมงหรือไม่	( ) ไม่เกิน 6 ชั่วโมง / วัน ( ) เกิน 6 ชั่วโมง/วัน
29. ท่านต้องทำงานในวันหยุดหรือทำงานล่วงเวลา หรือระหว่าง 22.00 – 06.00 น. หรือไม่	( ) ไม่ทำ ( ) ทำ
30. ในการทำงานท่านได้รับค่าจ้างวันละ.....บาท	

คำถาม	คำตอบ
สรุปข้อ 30 แรงงานเด็กได้รับค่าจ้างในการทำงานตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ หรือไม่ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ยกเว้นงานเกษตรกรรม ได้แก่งานเพาะปลูก งานประมง งานป่าไม้ และงานเลี้ยงสัตว์) 1. กรุงเทพฯ ฯ นครปฐม นครบุรี ปทุมธานี ภูเก็ต สมุทรปราการ สมุทรสาคร อัตราวันละ <u>145 บาท</u> 2. ชลบุรี นครราชสีมา พังงา ระนอง สระบุรี อัตราวันละ <u>126 บาท</u> 3. นอกเหนือจากจังหวัดตาม 1 และ 2 อัตราวันละ <u>118 บาท</u>	( ) ได้รับตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำหรือสูงกว่า ( ) ได้รับต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ
31. ในการทำงานท่านได้รับค่าจ้างเต็มจำนวนตามที่ตกลงกันไว้กับนายจ้าง หรือไม่ 32. ในสถานประกอบการที่ท่านทำงานอยู่ มียาและเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ดังต่อไปนี้หรือไม่ (ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ หน้าข้อ 1 ถึง 22 ตามประเภทยาและเครื่องมือปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่มีในสถานประกอบการ) ( ) 1. สายยางรัดห้ามเลือด ( ) 2. กรรไกร ( ) 3. ถ้วยตวงยา ( ) 4. ถ้วยล้างตา ( ) 5. หลอดหยอดตา ( ) 6. ถ้วยน้ำ ( ) 7. ที่ป้ายยา ( ) 8. เข็มกลัด ( ) 9. ปากคีบปลายท่อ ( ) 10. พรอหวัดใช้ ( ) 11. อัลกอฮอล์เช็ดมือ ( ) 12. ยาแก้ไฟไหม้ บริสุทธิ 70 % น้ำร้อนลวก	( ) ได้รับเต็มจำนวน ( ) ไม่ได้รับเต็มจำนวน เนื่องจาก..... ....

คำถาม	คำตอบ
( ) 13. น้ำบอริคล้างตา ( ) 14. ยาแก้ปวดหัว ( ) 15 แอมโมเนียหอม ( ) 16. ยารักษาฝ้าขาว ( ) 17 ทิงเจอร์ฝิ่นการบูร ( ) 18 ยาแก้บิด ( ) 19 ยารักษาฝ้าแดง ( ) 20 วาสลินขาว ( ) 21 โซเดียมไบคาร์บอเนต ( ) 22. สาลี ผ้าชะแผล ผ้าพันแผล ผ้ายางพลาสติก ( ) 23. ยาแดงใส่แผล ยาเหลืองใส่แผล หรือทิงเจอร์ไอโอดีน	
สรุปข้อ 32 จากข้อมูลสถานประกอบการที่แรงงาน เด็กทำงาน มียาและเครื่องมือปฐม พยาบาลเบื้องต้นครบทุกรายการหรือไม่ 33. สถานที่ที่ทำงานมีลูกจ้าง จำนวน.....คน มีห้องน้ำ/ห้องส้วม จำนวน.....ที่ มีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม จำนวน.....ที่ มีการแยกห้องน้ำชาย ห้องน้ำหญิง หรือไม่ ( ) แยก ( ) ไม่แยก	( ) มีครบทุกรายการ ( ) มีไม่ครบทุกรายการ หรือไม่มีเลย
สรุปข้อ 33 สถานที่ที่ทำงานแรงงานเด็กทำงานมี ห้องน้ำ/ห้องส้วม และมีน้ำสะอาดสำหรับ ดื่ม เป็นไปตามมาตรฐาน ดังต่อไปนี้ หรือไม่ (มาตรฐานตามข้อ (1) – (4)) (1) สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างไม่เกิน 15 คน ต้องมีน้ำสะอาด สำหรับดื่มไม่น้อยกว่า 1 ที่ ห้องน้ำและห้องส้วมไม่น้อยกว่าอย่างละ 1 ที่	( ) เป็นไปตามมาตรฐานข้อใดข้อหนึ่ง ( ) ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน

คำถาม	คำตอบ
(2) สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างไม่เกิน 40 คน ต้องมีน้ำสะอาด สำหรับดื่มไม่น้อยกว่า 1 ที่ ห้องน้ำไม่น้อยกว่า 1 ที่ และห้องส้วมไม่น้อยกว่า 2 ที่ (3) สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างไม่เกิน 80 คนขึ้นไป ต้องมีน้ำสะอาดดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วมเพิ่มอีก อย่างละ 1 ที่ สำหรับลูกจ้างทุก ๆ 50 คนเศษ ของ 50 คนถ้าเกิน 25 คนให้ถือเป็น 50 คน (4) สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างทั้งชายและหญิง ต้องมีการแยกห้องน้ำและห้องส้วมไว้ 34. ในกรณีที่ระหว่างทำงาน แรงงานเด็กได้พักอาศัย อยู่กับนายจ้าง สถานที่พักอาศัยมีความเหมาะสม ตามมาตรฐานที่อยู่อาศัย หรือไม่ (มาตรฐานที่อยู่อาศัยตามตาราง)	
มาตรฐานที่อยู่อาศัย	( ) เหมาะสมตามมาตรฐาน ( ) ไม่เหมาะสมตามมาตรฐาน

ข้อกำหนดใช้สอย	ข้อกำหนดมาตรฐาน
พื้นที่ของห้องที่ใช้ประโยชน์ - ห้องนอน (สำหรับนอน 2 คน) - ห้องน้ำ - ส้วม-ซักผ้า	8.64 ตรม. 2.16 ตรม.
ความสูงของเพดาน - ความสูงของห้องจากพื้น ถึงเพดาน	2.40 ม.
การระบายอากาศและแสงสว่างธรรมชาติภายในอาคาร - การระบายอากาศ ได้หลังคา	1/20 ของพื้นที่เพดาน

คำถาม		คำตอบ
มาตรฐานที่อยู่อาศัย		
ข้อกำหนดใช้สอย	ข้อกำหนดมาตรฐาน	
- ช่องหน้าต่างห้องนอน (บานเกร็ด) - ช่องหน้าต่างห้องน้ำ	1.722 ตรม. (20% ของพื้นที่) ปริมาณแสงสว่างที่พอเหมาะ สำหรับห้องนอน = 50 ลักซ์ 0.43 ตรม. (20% ของพื้นที่) ปริมาณแสงสว่างที่พอเหมาะ สำหรับห้องน้ำ = 100 ลักซ์)	
ทางเดินและขนาดประตู		
- ทางเดินภายในอาคาร - ขนาดของประตูภายนอก (จากผนังถึงผนัง) - ขนาดของประตูภายใน (จากผนังถึงผนัง) - ขนาดของประตูห้องน้ำ-ส้วม (จากผนังถึงผนัง)	0.85 ม. 0.90 X 2.00 ม. 0.70 X 1.80 ม. 06.0 X 1.80 ม.	
สุขลักษณะอาคาร		
- ระบบการกำจัดสิ่งโสโครก และของเสีย - ปริมาณการใช้น้ำ	B.O.D ไม่เกิน 60 มก./ลิตร s.s. ไม่เกิน 80มก./ลิตร 200 ลิตร/คน/วัน	
อุณหภูมิและความชื้นภายในอาคาร		
- ห้องนอน	อุณหภูมิ 22-27 องศาเซลเซียส	
35. ในระหว่างทำงาน นายจ้างของท่านได้จัดอุปกรณ์		( ) จัดให้ใช้
ป้องกันอันตรายจากเครื่องมือ เครื่องจักร ฝุ่นละออง		( ) ไม่ได้จัดให้ใช้
จากการทำงาน หรืออื่น ๆ ให้ท่านใช้หรือไม่		

แบบประมวลผล

เพื่อให้ง่ายต่อการประมวลผล ด้วยตนเองของผู้สำรวจ จึงได้สร้างแบบประมวลผลขึ้น
ให้ชื่อว่า แบบ 2

สาระสำคัญของแบบ 2 ประกอบด้วย 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นคำแนะนำในการใช้แบบ

ส่วนที่ 2 เป็นรูปแบบในการประมวลผล คำถามแต่ละข้อจนครบทุกคำถามและ
ครบทุกตัวชี้วัด

รายละเอียดของแบบประมวลผล (แบบ 2) มีดังต่อไปนี้

แบบ 2

แบบประเมินผลการสำรวจข้อมูลคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

ปี .....

จังหวัด.....

ส่วนที่ 1 คำแนะนำ

คำแนะนำการใช้แบบประมวลผลการจัดเก็บข้อมูล
คุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก (แบบ 2)

1. ใช้แบบ 2 นี้ 1 เล่มต่อ 1 จังหวัด.
  2. แบบ 2 นี้ มี 3 หมวด หมวดที่ 1 มี 11 ข้อ หมวดที่ 2 มี 6 ข้อ หมวดที่ 3 มี 12 ข้อ
  3. ข้อมูลในแบบ 2 นำมาจากแบบสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานแรงงานเด็ก (แบบ 1) เมื่อรวมข้อมูลได้แล้ว ให้กรอกตัวเลขซึ่งจะบอก "จำนวน" ลงในช่องว่าง (.....) และคิดคำนวณเป็นค่าร้อยละทุกข้อ
-

ส่วนที่ 2
วิธีประเมินผล

ตัวชี้วัดและเกณฑ์	ข้อมูลคุณภาพชีวิต แรงงานเด็ก	จากผลรวมของ ข้อมูลตามแบบ 1	
		ข้อ	หน้า
หมวด 1 ได้รับการส่งเสริมและ พัฒนาทางด้าน ร่างกายและจิตใจ อารมณ์และสังคม	ก. จำนวนแรงงานเด็กที่สำรวจ จำนวน.....คน		
1. มีภาวะโภชนาการที่ดี	ข. แรงงานเด็กที่มีน้ำหนักและส่วนสูงตาม เกณฑ์มาตรฐานหรือสูงกว่า จำนวน .....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ข. / ข้อ ก. X 100) =	1	1
2. แรงงานเด็กได้รับการ ตรวจสุขภาพอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง	ค. แรงงานเด็กที่ได้รับการตรวจสุขภาพ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ค. / ข้อ ก. X 100) =	2	1
3. แรงงานเด็กมีเวลา ออกกำลังกายอย่างน้อย วันละ 1 ชั่วโมง	ง. แรงงานเด็กที่มีเวลาออกกำลังกาย อย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ง. / ข้อ ก. X 100) =	3	1
4. แรงงานมีเวลาพักผ่อน นอนหลับอย่างน้อย วันละ 8 ชั่วโมง	จ. แรงงานที่มีเวลาพักผ่อนนอนหลับ อย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง / วัน จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ จ. / ข้อ ก. X 100) =	4	1

ตัวชี้วัดและเกณฑ์	ข้อมูลคุณภาพชีวิต แรงงานเด็ก	จากผลรวมของ ข้อมูลตามแบบ 1	
		ข้อ	หน้า
5. ได้รับการส่งเสริมให้เรียน จนจบการศึกษา ภาคบังคับหรือสูงกว่า ภาคบังคับหรือเรียนต่อ เพื่อเพิ่มทักษะด้านอาชีพ	จ. แรงงานเด็กที่นายจ้างส่งเสริมให้เรียนเพื่อ ให้จบการศึกษาภาคบังคับ จำนวน .....คน	6	1
	ข. แรงงานเด็กที่ได้เรียนต่อในระดับสูงกว่า ภาคบังคับหรือเรียนต่อหลักสูตรเพิ่ม ด้านอาชีพ จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ จ. + ข้อ ข./ข้อ ก. X 100) =	7	2
6. มีการพักผ่อนโดยการทำ กิจกรรมนันทนาการ	ข. แรงงานเด็กที่มีการพักผ่อนโดยการทำ กิจกรรมนันทนาการ จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ข. / ข้อ ก. X 100) =	8	2
7. ได้รับข่าวสารที่เป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนา ตนเอง และอาชีพอย่าง สม่ำเสมออย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	ฉ. แรงงานที่ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ฉ. / ข้อ ก. X 100) =	9	2
8. มีความรู้พื้นฐานด้านการ เมือง การปกครอง หน้าที่ พลเมืองตามกฎหมาย และกฎระเบียบต่าง ๆ	ญ. แรงงานเด็กที่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย เบื้องต้นครบทุกข้อ จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ญ./ ข้อ ก. X 100)	สรุปข้อ 10	2

ตัวชี้วัดและเกณฑ์	ข้อมูลคุณภาพชีวิต แรงงานเด็ก	จากผลรวมของ ข้อมูลตามแบบ 1	
		ข้อ	หน้า
9. มีความรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ไทยและได้รับการ สนับสนุนให้มีโอกาส เข้าร่วมกิจกรรมประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ	ฎ. แรงงานเด็กที่ไปทำบุญเนื่องในวันสำคัญ ทางศาสนาทุกวันสำคัญหรือไปบางวัน จำนวน .....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ฎ./ข้อ ก. X 100) =	11	2
10. ได้พักอาศัยอยู่กับ ครอบครัว เพื่อให้มีโอกา สที่จะมีการพัฒนาการที่ เหมาะสมตามวัย ไม่มี ปัญหาสุขภาพจิตและการ ปรับตัว	ฎ. แรงงานเด็กที่ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัว จำนวน.....คน ฐ. แรงงานเด็กที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับครอบ ครัวแต่ติดต่อกับครอบครัวอย่างน้อยเดือน ละ 1 ครั้ง จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ฎ.+ข้อ ฐ./ข้อ ก. X 100) =	12 13	3 3
ถ้าไม่ได้พักอาศัยอยู่กับ ครอบครัวต้องมีการ ติดต่อกับครอบครัวอย่าง สม่ำเสมอ โดยการพบกับ ผู้ปกครอง อย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง			
11. ไม่ถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจหรือล่วงเกินทางเพศ จากนายจ้างหรือ บุคคลอื่น และไม่ถูกกักขัง หน่วงเหนี่ยวให้ทำงาน จากนายจ้าง	ท. แรงงานที่ไม่เคยถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ หรือล่วงเกินทางเพศจากนายจ้างหรือ บุคคลอื่น หรือกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ ทำงาน จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ท/ ข้อ ก. X 100) =	14	3

ตัวชี้วัดและเกณฑ์	ข้อมูลคุณภาพชีวิต แรงงานเด็ก	จากผลรวมของ ข้อมูลตามแบบ 1	
		ข้อ	หน้า
หมวด 2 ได้รับการส่งเสริม และพัฒนาด้าน อาชีพ			
12. ได้รับข้อมูล ข่าวสารใน เรื่องของแรงงานเด็กและ แหล่งที่จะให้ความ ช่วยเหลือเมื่อประสบ ปัญหาและอย่างอื่น ๆ อย่างน้อย 1 ครั้ง	ค. แรงงานเด็กที่ได้รับข่าวสารในเรื่องของ แรงงานเด็กและแหล่งที่จะให้ความ ช่วยเหลือ เมื่อประสบปัญหาหรืออื่น ๆ จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ค./ ข้อ ก. X 100) =	15	3
13. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้ รับความรู้อันเป็นการ เตรียมคุณสมบัติ ขั้นพื้นฐาน ทักษะทั่วไป นิสัย และจริยธรรมในการ ทำงาน	ณ. แรงงานเด็กที่เคยได้รับความรู้ขั้นพื้นฐาน ทักษะ และจริยธรรมในการทำงาน จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ณ./ข้อ ก. X 100) =	16	3
14. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้ รับความรู้และข้อมูลเกี่ยว กับอาชีพในสาขาต่าง ๆ	ด. แรงงานเด็กที่ได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยว กับอาชีพในสาขาต่าง ๆ ก่อนเข้าทำงาน จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ด./ข้อ ก. X 100) =	17	3
15. ก่อนทำงานจะต้องได้รับ การฝึกอบรมด้านอาชีพ ในสาขาต่าง ๆ อย่างน้อย 30 ชั่วโมง	ต. แรงงานเด็กที่ได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ ในสาขาต่าง ๆ ก่อนเข้าทำงาน อย่างน้อย 30 ชั่วโมง จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ต./ ข้อ ก. X 100) =	18	3

ตัวชี้วัดและเกณฑ์	ข้อมูลคุณภาพชีวิต แรงงานเด็ก	จากผลรวมของ ข้อมูลตามแบบ 1	
		ข้อ	หน้า
16. ก่อนเข้าทำงานต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการทำงานประเภทต่าง ๆ	ฉ. แรงงานเด็กที่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการทำงานประเภทต่าง ๆ จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ฉ./ ข้อ ก. X 100) =	19	3
17. ในระหว่างการทำงานต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อยกระดับฝีมือแรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ๆ ละไม่ต่ำกว่า 30 ชั่วโมง โดยนายจ้างไม่ถือเป็นวันหยุดทำงานและจ่ายค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานปกติ	ช. แรงงานเด็กที่ได้รับการฝึกอบรมในระหว่างการทำงานเพื่อให้มีพื้นฐานในการปฏิบัติงานตั้งแต่ 1 ครั้ง ๆ ละไม่ต่ำกว่า 30 ชั่วโมง โดยนายจ้างไม่ถือเป็นวันหยุดทำงานและจ่ายค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานปกติ จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ช./ข้อ ก. X 100) =	20	3
		21	4
		22	4
		23	4
หมวด 3 การได้รับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม			
18. มีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์	ค. แรงงานเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ค./ข้อ ก. X 100) =	24	4

ตัวชี้วัดและเกณฑ์	ข้อมูลคุณภาพชีวิต แรงงานเด็ก	จากผลรวมของ ข้อมูลตามแบบ 1	
		ข้อ	หน้า
19. ไม่ทำงานซึ่งมีลักษณะ ต้องห้ามตามกฎหมาย	น. แรงงานเด็กที่ไม่ทำงานซึ่งมีลักษณะต้อง ห้ามตามกฎหมาย จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ น./ ข้อ ก. X 100) =	สรุปข้อ 25	4
20. ไม่ทำงานในสถานที่ ต้องห้ามตามกฎหมาย กำหนด	บ. แรงงานเด็กที่ไม่ทำงานในสถานที่ต้องห้าม จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ บ./ ข้อ ก. X 100) =	สรุปข้อ 26	5
21. มีการหยุดทำงานอย่าง น้อยสัปดาห์ละ 1 วัน	ป. แรงงานเด็กที่มีการหยุดทำงานอย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 วัน จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ป./ ข้อ ก. X 100) =	27	5
22. แรงงานเด็กต้องไม่ให้เวลา ทำงานเกิน 6 ชั่วโมง / วัน	ผ. แรงงานเด็กที่ใช้เวลาทำงานไม่เกิน 6 ชั่วโมง / วัน จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ผ./ ข้อ ก. X 100) =	28	5
23. แรงงานเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ จะต้องไม่ ทำงานในวันหยุด ทำงาน ล่วงเวลา หรือระหว่าง 20.0.0 – 06.00 น. (เว้นแต่เป็นการแสดงภาพ ยนต์ ละคร หรือการแสดง อย่างอื่น)	ฝ. แรงงานเด็กที่ไม่ทำงานในวันหยุดหรือ ทำงานล่วงเวลา หรือระหว่าง 20.00 – 06. 00 น. จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ฝ./ ข้อ ก. X 100) =	29	5

ตัวชี้วัดและเกณฑ์	ข้อมูลคุณภาพชีวิต แรงงานเด็ก	จากผลรวมของ ข้อมูลตามแบบ 1	
		ข้อ	หน้า
24. ได้รับค่าจ้างในอัตรา ค่าจ้างขั้นต่ำ	พ. แรงงานเด็กที่ได้รับค่าจ้าง ในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ พ./ ข้อ ก. X 100) =	สรุปข้อ 30	5
25. ได้รับค่าจ้างเต็มจำนวน ตามที่นายจ้างได้ตกลงกัน	พ. แรงงานเด็กที่ได้รับค่าจ้างเต็มจำนวน จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ พ./ ข้อ ก. X 100) =	31	6
26. สถานประกอบการที่ แรงงานเด็กทำงานอยู่ มียาและเครื่องมือในการ ปฐมพยาบาลเบื้องต้น ครบทุกรายการ ตามกฎหมายกำหนด	ก. แรงงานเด็กที่สถานประกอบการที่แรงงาน เด็กทำงานอยู่มียาและเครื่องมือในการ ปฐมพยาบาลเบื้องต้นครบทุกรายการตาม กฎหมายกำหนด จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ก./ ข้อ ก. X 100) =	สรุปข้อ 32	6
27. สถานที่ทำงานมี น้ำสะอาดสำหรับดื่ม มี ห้องน้ำ ห้องส้วม เพียงพอ และถูกสุขลักษณะตามที่ กฎหมายกำหนด	ม. แรงงานเด็กที่สถานที่ทำงานมีน้ำสะอาด สำหรับดื่ม มีห้องน้ำ ห้องส้วม เพียงพอ และถูกสุขลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ม./ ข้อ ก. X 100) =	สรุปข้อ 33	7
28. ในกรณีนายจ้างตกลง จัดสถานที่พักอาศัยให้ เด็กทำงาน ที่พักอาศัย ต้องเหมาะสม เป็นไปตาม มาตรฐาน	ย. แรงงานเด็กที่นายจ้างจัดที่พักอาศัยให้ และที่พักอาศัยเป็นไปตามมาตรฐาน จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ย./ ข้อ ก. X 100) =	34	8

ตัวชี้วัดและเกณฑ์	ข้อมูลคุณภาพชีวิต แรงงานเด็ก	จากผลรวมของ ข้อมูลตามแบบ 1	
		ข้อ	หน้า
29. การทำงานต้องมียุปกรณ์ ป้องกันอันตรายจากการ ทำงาน	ก. แรงงานเด็กที่มีอุปกรณ์ป้องกันอันตราย จากการทำงาน จำนวน.....คน คิดเป็นร้อยละ = (ข้อ ก. / ข้อ ก. X 100) =	35	8

แบบเทียบเป้าหมาย

เพื่อให้สามารถทราบว่า จำนวนแรงงานเด็กที่สำรวจมีมาตรฐานคุณภาพชีวิตใกล้เคียงหรือบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด รวมทั้งเพื่อให้ได้จำนวนแรงงานเด็กที่ยังมีปัญหาคุณภาพชีวิต จึงได้ออกแบบเทียบเป้าหมายไว้ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

แบบ 3

แบบเทียบเป้าหมายข้อมูลคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

ประจำปี .....

จังหวัด .....

ส่วนที่ 1 คำแนะนำ

คำแนะนำแบบเทียบเป้าหมายข้อมูลคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก (แบบ 3)

1. ใช้แบบ 3 นี้ 1 เล่ม ต่อ 1 จังหวัด
2. แบบ 3 นี้ มี 3 หมวด หมวดที่ 1 มี 11 ข้อ หมวดที่ 2 มี 6 ข้อ หมวดที่ 3 มี 12 ข้อ
3. ข้อมูลที่จะนำลงในแบบที่ 3 นี้ นำมาจากแบบ 2
4. นำข้อมูลร้อยละจากแบบ 2 แต่ละข้อมาเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องเทียบเป้าหมาย เพื่อระบุว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่บรรลุเป้าหมาย
5. จากข้อมูลตามแบบ 3 จะทราบว่าแรงงานเด็กมีความจำเป็นพื้นฐานบรรลุเป้าหมายกี่ข้อและยังไม่บรรลุเป้าหมายกี่ข้อ ที่ไม่บรรลุเป้าหมายจะถูกนำไปวางแผนดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อไป

ส่วนที่ 2
การเทียบเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย ร้อยละ	จำนวนที่ สำรวจ	จำนวน ที่ผ่านเกณฑ์		เทียบเป้าหมาย		จำนวน ที่ต้อง แก้ไข
			จำนวน	ร้อยละ	บรรลุ	ไม่บรรลุ	
					เป้าหมาย	เป้าหมาย	
หมวด 1 ได้รับการ ส่งเสริมและ พัฒนาทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม	มีน้ำหนัก และส่วนสูง ตามเกณฑ์ มาตรฐาน						
1. มีภาวะโภชนาการ ที่ดี	50	.....คน	.....คน				.....คน
2. แรงงานเด็กต้องได้ รับการตรวจสุขภาพ อย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง	50	.....คน	.....คน				.....คน
3. แรงงานเด็กมีเวลา ออกกำลังกาย อย่างน้อย วันละ 1 ชม.	50	.....คน	.....คน				.....คน
4. แรงงานเด็กมีเวลา พักผ่อนนอนหลับ อย่างน้อย วันละ 8 ชม.	50	.....คน	.....คน				.....คน
5. ได้รับการส่งเสริม ให้เรียนจนจบการ ศึกษาภาคบังคับ หรือสูงกว่าภาค บังคับหรือเรียนต่อ เพื่อเพิ่มทักษะ ด้านอาชีพ	50	.....คน	.....คน				.....คน

ตัวชี้วัด	เป้าหมายร้อยละ	จำนวนที่สำรวจ	จำนวนที่ผ่านเกณฑ์		เทียบเป้าหมาย		จำนวนที่ต้องแก้ไข
			จำนวน	ร้อยละ	บรรลุเป้าหมาย	ไม่บรรลุเป้าหมาย	
6. มีการพักผ่อนโดยการทำกิจกรรมนันทนาการ	50	.....คน	.....คน				.....คน
7. ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง การปกครองตนเองและอาชีพอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	50	.....คน	.....คน				.....คน
8. มีความรู้พื้นฐานด้านการเมือง การปกครอง หน้าที่พลเมืองตามกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ	50	.....คน	.....คน				.....คน
9. มีความรู้ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยและได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ	50	.....คน	.....คน				.....คน

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย ร้อยละ	จำนวนที่ สำรวจ	จำนวน ที่ผ่านเกณฑ์		เทียบเป้าหมาย		จำนวน ที่ต้อง แก้ไข
			จำนวน	ร้อยละ	บรรลุ	ไม่บรรลุ	
					เป้าหมาย	เป้าหมาย	
10. ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัวหรือถ้าไม่ได้อยู่กับครอบครัวต้องมี การติดต่อกับครอบครัวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	50	.....คน	.....คน			.....คน	
11. ไม่ถูกทำร้ายร่างกายจิตใจหรือล่วงเกินทางเพศจากนายจ้างหรือบุคคลอื่น และไม่ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ทำงานจากนายจ้าง	50	.....คน	.....คน			.....คน	
หมวด 2 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ							
1. ก่อนเข้าทำงานเคยได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องของแรงงานเด็กแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาและอื่น ๆ อย่างน้อย 1 ครั้ง	50	.....คน	.....คน			.....คน	

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย ร้อยละ	จำนวนที่ สำรวจ	จำนวน ที่ผ่านเกณฑ์		เทียบเป้าหมาย		จำนวน ที่ต้อง แก้ไข
			จำนวน	ร้อยละ	บรรลุ	ไม่บรรลุ	
					เป้าหมาย	เป้าหมาย	
2. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้ ขั้นเป็นการเตรียม คุณสมบัติขั้น พื้นฐานที่คณะ ทั่วไป นิสัย และ จริยธรรมในการ ทำงาน	50	.....คน	.....คน				.....คน
3. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับ อาชีพในสาขา ต่าง ๆ	50	.....คน	.....คน				.....คน
4. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับการอบรม ด้านอาชีพในสาขา ต่าง ๆ อย่างน้อย 30 ชั่วโมง	50	.....คน	.....คน				.....คน
5. ก่อนเข้าทำงาน ต้องได้รับความรู้ เกี่ยวกับการป้องกัน ตนเองให้ปลอดภัย จากการทำงาน ประเภทต่าง ๆ	50	.....คน	.....คน				.....คน

ตัวชี้วัด	เป้าหมายร้อยละ	จำนวนที่สำรวจ	จำนวนที่ผ่านเกณฑ์		เทียบเป้าหมาย		จำนวนที่ต้องแก้ไข
			จำนวน	ร้อยละ	บรรลุเป้าหมาย	ไม่บรรลุเป้าหมาย	
6. ในระหว่างทำงาน ต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อยกระดับฝีมือแรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่ต่ำกว่า 30 ชั่วโมง โดยนายจ้างไม่ถึงเป็นวันหยุดทำงาน และจ่ายค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานปกติ หมวด 3 การได้รับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม	50	.....คน	.....คน				.....คน
1. มีอายุตั้งแต่ 15 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปี บริบูรณ์	100	.....คน	.....คน				.....คน
2. ไม่ทำงานซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย	100	.....คน	.....คน				.....คน
3. ไม่ทำงานในสถานที่ต้องห้ามตามกฎหมาย	100	.....คน	.....คน				.....คน

ตัวชี้วัด	เป้าหมายร้อยละ	จำนวนที่สำรวจ	จำนวนที่ผ่านเกณฑ์		เทียบเป้าหมาย		จำนวนที่ต้องแก้ไข
			จำนวน	ร้อยละ	บรรลุเป้าหมาย	ไม่บรรลุเป้าหมาย	
4. มีการหยุดทำงานอย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 วัน	100	.....คน	.....คน				.....คน
5. แรงงานเด็กต้องไม่ใช้เวลาทำงานเกิน 6 ชั่วโมง/วัน	100	.....คน	.....คน				.....คน
6. แรงงานเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี บริบูรณ์ จะต้องไม่ทำงานในวันหยุดทำงานล่วงเวลา หรือระหว่างเวลา 22.00 – 06.00 น. (วันแต่เป็นการแสดงภาพยนตร์หรือการแสดงอย่างอื่น)	100	.....คน	.....คน				.....คน
7. ได้รับค่าจ้างในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ	100	.....คน	.....คน				.....คน
	100	.....คน	.....คน				.....คน
8. ได้รับค่าจ้างเต็มตามที่นายจ้างได้ตกลงกันได้	100	.....คน	.....คน				.....คน
9. สถานประกอบการที่แรงงานเด็กอยู่มีแผนและเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นครบทุกรายการตามที่กฎหมายกำหนด							

ตัวชี้วัด	เป้าหมายร้อยละ	จำนวนที่สำรวจ	จำนวนที่ยานเกณฑ์		เทียบเป้าหมาย		จำนวนที่ต้องแก้ไข
			จำนวน	ร้อยละ	บรรลุเป้าหมาย	ไม่บรรลุเป้าหมาย	
10. สถานที่ทำงานมีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม มีห้องน้ำ ห้องส้วม เพียงพอ และถูกสุขลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด	100	.....คน	.....คน				.....คน
11. ในกรณีนายจ้างตกลงจัดที่พักอาศัยให้เด็กทำงานที่พักอาศัยต้องเหมาะสมเป็นไปตามมาตรฐาน	100	.....คน	.....คน				.....คน
12. การทำงานต้องมี การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากการทำงาน	100	.....คน	.....คน				.....คน

3.5 การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องชี้วัดและเครื่องมือสำรวจ

เพื่อวัดความน่าเชื่อถือของเครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กจึงได้นำ แบบสำรวจ (แบบ 1) แบบประมวลผล (แบบ 2) และแบบเทียบเป้าหมาย (แบบ 3) ไปทดสอบจริงในพื้นที่ที่มีการใช้แรงงานเด็กหนาแน่นรวม 15 จังหวัด ได้แก่กรุงเทพมหานคร (19 เขต) นครปฐม สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา ปราชินบุรี ประจวบคีรีขันธ์ บุรีรัมย์ อุตรธานี ขอนแก่น กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตรัง ชุมพรและสงขลา

วัตถุประสงค์ของการทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องชี้วัดและเครื่องมือมีดังนี้

1. เพื่อทดสอบว่าเครื่องชี้วัดที่สร้างขึ้นรวมทั้งแบบสำรวจ มีความเที่ยงตรง สมบูรณ์ ถูกต้อง ตามกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการสร้างเครื่องชี้วัด ตลอดจนมีความครอบคลุม "คุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก" และสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการจัดเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการวางแผนนโยบายหรือดำเนินการแก้ไขปัญหาแรงงานหรือไม่
2. เพื่อทดสอบว่าเครื่องชี้วัด สามารถนำไปวัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กในสถานประกอบการได้ทุกประเภท ทุกภาค และทุกจังหวัด
3. เพื่อทดสอบว่าข้อความในแบบสำรวจที่ใช้วัดมีความชัดเจนเพียงพอที่แรงงานเด็กจะเข้าใจ และให้ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อทดสอบว่าวิธีการสำรวจข้อมูลที่กำหนด มีความเหมาะสมสามารถเก็บข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่

การทดสอบใช้วิธีขอความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และสำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดเป็นผู้สำรวจข้อมูล โดยใช้แบบสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานแรงงานเด็ก ซึ่งมีโครงสร้างประกอบไปด้วยตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก ไปสัมภาษณ์แรงงานเด็กอายุ 13 - 18 ปี ในสถานประกอบการ 3 ประเภทคือ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ใน 15 จังหวัด ดังกล่าวข้างต้น

ผลการทดสอบ สรุปได้ว่า เครื่องชี้วัด ฯ มีความสมบูรณ์ เที่ยงตรงของกรอบแนวความคิด และครอบคลุม "คุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก" สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมิน หรือเปรียบเทียบสภาพปัญหาแรงงานเด็กในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้ และวิธีการสำรวจข้อมูล ก็มีความเหมาะสมที่จะกำหนดเป็นวิธีที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลต่อไป

รายละเอียดของการทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องชี้วัดคุณภาพแรงงานเด็ก ได้จัดทำขึ้นแยกจากรายงานฉบับนี้

ผู้สนใจสามารถดูรายละเอียดใน "รายงานการทดสอบเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก" ซึ่งได้จัดพิมพ์โดยสำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2540

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวិเคราะห์เรื่องเครื่องชั่งวัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก ว่าควรประกอบด้วยอะไรบ้าง จะใช้ตัวชี้วัดอะไรจึงจะทราบระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็กในประเทศไทย ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนงานโครงการที่จะช่วยคุ้มครองพิทักษ์ ปกป้อง ส่งเสริมและพัฒนาเด็กที่มีความจำเป็นต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ตราบเท่าที่สังคมไทยยังมีแรงงานเด็ก

ข้อมูลที่น่ามาใช้วิเคราะห์และกำหนดเครื่องชั่งวัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนโยบายของรัฐบาล มาตรการและกฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎกระทรวงและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ แหล่งข้อมูลสำคัญที่น่ามาใช้วิเคราะห์และนำไปเป็นข้อมูลรูปในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความคิดเห็นของ “กลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี” (Key Informant Group) ซึ่งได้ผู้มีความรู้ประสบการณ์ด้านแรงงานเด็กและผู้กำหนดนโยบายการแก้ปัญหาแรงงานเด็ก โดยนำร่างมาตรฐานคุณภาพชีวิตและเครื่องชั่งวัดที่ได้ยกร่างขึ้นให้ “กลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี” ให้ข้อคิดเห็น ถกแถลง อภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ ในรูปของการประชุมกลุ่ม และเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่องจริงจัง จึงได้อาศัยกลไกระบบราชการ แต่งตั้งกลุ่มผู้รู้ข้อมูลดี เป็นคณะกรรมการและคณะทำงาน และเชิญประชุมให้ข้อคิดเห็นเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกัน และนับเป็นโอกาสที่การศึกษาครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก (The International Programme on the Elimination of Child Labour : IPEC) เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมคณะกรรมการและคณะทำงาน รวมทั้งค่าพิมพ์เอกสารต่าง ๆ จึงทำให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์และช่วยลดค่าใช้จ่ายของงบประมาณไทยได้มาก

ผลการศึกษาได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก ประกอบด้วย

- 1.1 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และสังคม มีตัวชี้วัด 11 ตัว
- 1.2 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ มีตัวชี้วัด 6 ตัว
- 1.3 ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ครบถ้วน มีตัวชี้วัด 12 ตัว

2. เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

2.1 เครื่องชี้วัดสำหรับมาตรฐานข้อ 1.1 คือได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และสังคม ประกอบด้วยตัวชี้วัด 11 ตัว ดังนี้

- 1) มีภาวะโภชนาการดีตามเกณฑ์ที่กำหนด (น้ำหนัก, ส่วนสูง)
- 2) แรงงานเด็กต้องได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 3) แรงงานเด็กมีเวลาออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง
- 4) แรงงานเด็กมีเวลาพักผ่อน นอนหลับอย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง
- 5) ได้รับการส่งเสริมให้เรียนต่อจนจบการศึกษาภาคบังคับหรือสูงกว่าภาคบังคับ หรือเรียนต่อเพื่อเพิ่มทักษะด้านอาชีพ
- 6) มีการพักผ่อนโดยการทำกิจกรรมนันทนาการ
- 7) ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง การปกครองตนเองและการอาชีพอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
- 8) มีความรู้พื้นฐาน ด้านการเมือง การปกครอง หน้าที่พลเมือง ตามกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ
- 9) มีความรู้ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย และได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ
- 10) ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัว หรือถ้าไม่ได้อยู่กับครอบครัวต้องได้ติดต่อกับครอบครัวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

11) ไม่ถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ หรือล่วงเกินทางเพศจากนายจ้าง หรือบุคคลอื่น ไม่ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้ทำงานจากนายจ้าง

2.2 เครื่องชี้วัดสำหรับมาตรฐานข้อ 1.2 คือได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 ตัว ดังนี้

- 1) ก่อนเข้าทำงาน เคยได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องของแรงงานเด็ก แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาและอื่น ๆ อย่างน้อย 1 ครั้ง
- 2) ก่อนเข้าทำงานต้องได้รับความรู้ อันเป็นการเตรียมคุณสมบัติขั้นพื้นฐาน ทักษะทั่วไป นิสัยและจริยธรรมในการทำงาน
- 3) ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพสาขาต่าง ๆ
- 4) ก่อนทำงานจะต้องได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพในสาขาต่าง ๆ อย่างน้อย 30 ชั่วโมง
- 5) ก่อนเข้าทำงานต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการทำงานประเภทต่าง ๆ
- 6) ในระหว่างการทำงานต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อยกระดับฝีมือแรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ๆ ละ ไม่ต่ำกว่า 30 ชั่วโมง โดยนายจ้างไม่ถือเป็นวันหยุดทำงานและจ่ายค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานปกติ

2.3 เครื่องชี้วัดสำหรับมาตรฐานข้อ 1.3 คือได้รับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคม ประกอบด้วยตัวชี้วัด 12 ตัว ดังนี้

- 1) มีอายุตั้งแต่ 15 – 18 ปี
- 2) ไม่ทำงานซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย
- 3) ไม่ทำงานในสถานที่ต้องห้ามตามกฎหมาย
- 4) มีการหยุดทำงานอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน
- 5) แรงงานเด็กต้องไม่ทำงานเกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน

6) แรงงานเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์จะต้องไม่ทำงานในวันหยุด ไม่ทำงานล่วงเวลาหรือไม่ทำงานระหว่าง 22.00 – 06.00 น. (เว้นแต่เป็นการแสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่น ๆ

7) ได้รับค่าจ้างไม่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ

8) ได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายเต็มจำนวนและตามที่นายจ้างได้ตกลงกันได้

9) สถานประกอบการที่แรงงานเด็กทำงานมียาและเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นครบทุกรายการตามที่กฎหมายกำหนด

10) สถานที่ทำงานมีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม มีห้องน้ำ ห้องล้างเพียงพอและถูกสุขลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด

11) ในกรณีที่นายจ้างตกลงจัดสถานที่พักอาศัยให้เด็กทำงานที่พักอาศัยต้องเหมาะสมเป็นไปตามมาตรฐาน

12) การทำงานต้องมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากการทำงาน

2.4 การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็กให้เป็นไปตามมาตรฐานและเครื่องชี้วัด

เพื่อประโยชน์ในการวางแผน และจัดทำโครงการและกิจกรรมสำหรับส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก จึงได้กำหนดเป้าหมายการบรรลุมาตรฐานคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กไว้ โดยยึดจำนวนผู้ที่มีคุณภาพชีวิตได้มาตรฐานตามเครื่องชี้วัด เปรียบเทียบสัดส่วนกับจำนวนที่สำรวจพบทั้งหมด ดังต่อไปนี้

เกณฑ์เป้าหมายเครื่องชี้วัดแรงงานเด็ก ปี 2539-2544

ชื่อเครื่องชี้วัด	เกณฑ์เป้าหมายเครื่องชี้วัด
หมวดที่ 1 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ สังคม และไม่ถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน 1. มีภาวะโภชนาการที่ดี (น้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน) 50 2. แรงงานเด็กต้องได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 50 3. แรงงานเด็กมีเวลาออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 1 ชม. 50 4. แรงงานเด็กมีเวลาพักผ่อนนอนหลับอย่างน้อยวันละ 8 ชม. 50 5. ได้รับการส่งเสริมให้เรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ หรือสูงกว่าภาคบังคับ หรือเรียนต่อเพื่อเพิ่มทักษะด้านอาชีพ 50 6. มีเวลาพักผ่อนโดยการทำกิจกรรมนันทนาการ 50 7. ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองการปกครองตนเอง และอาชีพ อย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 50 8. มีความรู้พื้นฐานด้านการเมือง การปกครอง หน้าที่พลเมือง ตามกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ 50 9. มีความรู้ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย และได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ 50 10. ได้พักอาศัยกับครอบครัวหรือถ้าไม่ได้อยู่กับครอบครัวต้องมีการติดต่อกับครอบครัวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง 50	

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของงาน	เกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ของงาน
11. ไม่ถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจหรือล่วงเกินทางเพศจาก นายจ้างหรือบุคคลอื่น และไม่ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยว ให้ทำงานกับนายจ้าง	50
หมวด 2 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ	
12. ก่อนทำงานเคยได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องของแรงงานเด็ก แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา และอื่น ๆ อย่างน้อย 1 ครั้ง	50
13. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้อันเป็นการเตรียม คุณสมบัติขั้นพื้นฐาน ทักษะทั่วไป นิสัย และจริยธรรม ในการทำงาน	50
14. ก่อนเข้าทำงานจะต้องได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับ อาชีพในสาขาต่าง ๆ	50
15. ก่อนทำงานจะต้องได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพในสาขา ต่าง ๆ อย่างน้อย 30 ชม.	50
16. ก่อนทำงานต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเอง ให้ปลอดภัยจากการทำงานประเภทต่าง ๆ	50
17. ในระหว่างทำงานต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อยกระดับฝีมือ แรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่ต่ำกว่า 30 ชม. โดยนายจ้างไม่ถือเป็นวันหยุดทำงาน และจ่ายค่าจ้าง เท่ากับจ้างในวันทำงานปกติ	50
หมวด 3 การได้รับการคุ้มครองด้านแรงงานและ สวัสดิการสังคม	
18. มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปี บริบูรณ์	100
19. ไม่ทำงานซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย	100
20. ไม่ทำงานในสถานที่ต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด	100

ข้อ	เกณฑ์การประเมินผล	คะแนน
21.	มีการหยุดทำงานอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน	100
22.	แรงงานเด็กต้องไม่ใช้เวลาทำงานเกิน 6 ชม./วัน	100
23.	แรงงานเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ จะต้องไม่ทำงานในวันหยุด ทำงานล่วงเวลา หรือระหว่าง 22.00-06.00 น. (เว้นแต่เป็นการแสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่น ซึ่งต้องให้มีเวลาพักผ่อนพอสมควร)	100
24.	ได้รับค่าจ้างในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ	100
25.	ได้รับค่าจ้างเต็มจำนวนตามที่ได้ตกลงกันได้	100
26.	สถานประกอบการที่มีแรงงานเด็กต้อง มียาและเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นตามกฎหมาย	100
27.	สถานที่ทำงานของแรงงานเด็กต้องมีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม มีห้องน้ำ ห้องส้วม ตามที่กฎหมายกำหนด	100
28.	ในกรณีที่นายจ้างจัดที่พักอาศัยให้ ที่พักอาศัยเหมาะสม เป็นไปตามมาตรฐาน	100
29.	การทำงานของแรงงานเด็กในสถานประกอบการต้องมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากการทำงาน	100

2.5 เครื่องมือสำรวจคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

ได้กำหนดไว้ 3 แบบ คือ

1) แบบสำรวจข้อมูลคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก ใช้รหัสว่าแบบ 1 ประกอบด้วยคำถาม 35 ข้อ

2) แบบประมวลผลการจัดเก็บข้อมูลคุณภาพชีวิตแรงงานเด็กใช้รหัสว่าแบบ 2 ประกอบด้วยตารางและวิธีการคำนวณผลจากแบบสำรวจทุกฉบับมารวมเป็นภาพรวมทั้งจังหวัด

3) แบบเทียบเป้าหมาย เป็นแบบเทียบเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งจังหวัดว่า ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็กจำนวนที่สำรวจได้เป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับเป้าหมายที่กำหนด

2.6 การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก

ผลการทดสอบในพื้นที่ 15 จังหวัด ขนาดตัวอย่าง 500 ตัวอย่างสรุปได้ว่า เครื่องชี้วัดฯ มีความสมบูรณ์ เทียบตรงของกรอบแนวคิด และครอบคลุม “คุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก” สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงคุณภาพชีวิตของแรงงานเด็ก ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมิน หรือเปรียบเทียบสภาพปัญหาของแรงงานเด็กในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้ และวิธีการสำรวจข้อมูล ก็มีความเหมาะสมที่จะกำหนดเป็นวิธีที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลต่อไป

2.7 ข้อเสนอแนะ

1) องค์การที่รับผิดชอบ

องค์การที่รับผิดชอบในการใช้เครื่องชี้วัดฯ จัดเก็บข้อมูลควรเป็นกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เพราะเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลคุ้มครองป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก ประกอบกับโครงสร้างของหน่วยงานมีความพร้อมพอสมควร ได้แก่ มีสำนักงานอยู่ในส่วนภูมิภาคทุกจังหวัด ในแต่ละจังหวัดมีพนักงานตรวจแรงงานประจำอยู่ และสามารถขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลจากหน่วยงานอื่นในสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมในส่วนภูมิภาค หรืออาสาสมัครแรงงานประจำหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้น นอกจากนี้ ในส่วนกลางยังมีศูนย์ข้อมูลด้านแรงงาน ซึ่งมีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและอุปกรณ์ต่างๆ สามารถที่จะจัดทำระบบข้อมูลด้านแรงงานเด็ก และให้บริการข้อมูลแก่หน่วยงานอื่น ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กเป็นไปอย่างทั่วถึงยิ่งขึ้น

ในการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลควรดำเนินการ ดังนี้

(1) จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่จัดเก็บข้อมูล และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และแนวทางที่จะต้องดำเนินการ และ

วิธีการที่จะนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ในการฝึกอบรมควรจัดให้มีการฝึกปฏิบัติเก็บข้อมูล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเป็นการให้ผู้ที่จัดเก็บข้อมูลมีประสบการณ์โดยตรง

(2) จัดทำคู่มือสำหรับผู้จัดเก็บข้อมูล เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

2) กระบวนการจัดเก็บข้อมูลที่กำหนด ควรมีลักษณะที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บข้อมูล คือ ใช้ข้อมูลเพื่อเป็นเครื่องมือในการชี้วัดการพัฒนาแรงงานเด็ก และเพื่อการกำหนดแนวทาง และวางแผนพัฒนาแรงงานเด็กให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของประเทศ ดังนั้น ขั้นตอนที่ต้องดำเนินการ คือ

- (1) จัดเก็บข้อมูลรอบที่หนึ่ง
- (2) ประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินสถานการณ์และสภาพปัญหาของแรงงานเด็ก
- (3) กำหนดแนวทางและวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก
- (4) ดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้
- (5) สํารวจข้อมูลรอบที่สอง
- (6) ประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูล และประเมินสถานการณ์ และสภาพปัญหาของแรงงานเด็ก
- (7) เปรียบเทียบข้อมูลทั้ง 2 รอบ เพื่อเป็นการประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก
- (8) ดำเนินการตามขั้นตอนที่ 1 - 7 ข้าง

3) ระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูลควรเป็น 2 ปีต่อครั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องตามขั้นตอน 1 - 7

4) ควรกำหนดให้มีการประเมินผลการใช้เครื่องชี้วัดเป็นระยะ ๆ เช่น ทุก 5 ปี หรือตามช่วงเวลา que เห็นว่ามีความเหมาะสมเพื่อจะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงเครื่องชี้วัด ให้สามารถวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ในช่วงเวลานั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. “พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541” และ “กฎกระทรวง”. กรุงเทพมหานคร : กองกฎหมายและข้อพิพาทแรงงาน, 2541.

สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. “รายงานผลการทดสอบการใช้เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานเด็ก”. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2540

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. “แรงงานเด็ก”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2541

สุรางค์รัตน์ วศินารมณ และภาวนา พัฒนศิริ. “คุณภาพชีวิตการทำงานของเด็กในเมืองหลวง”. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล , 2533.

International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC), “ International Labour office (ILO). The Situation of Child Labour in Thailand”. Bangkok : IPEC – ILO, 1995.